

بسم الله الرحمن الرحيم

سرليکنه

په افغانستان کې د ښوونې او روزنې اړتيا

د لوی الله (ج) او امر او د اسلام د ستر پیغمبر حضرت محمد (ص) غوره لارښوونې په ډاگه کوي، چې ښوونه او روزنه له ټولو فنونو او مسلکونو سره د انسان لومړنۍ اړیکې نښلوي او په همدې توګه د ځان پېژندنې خورا مهمه مرحله هم پیل کېږي. که چېرې څوک د ښوونې او روزنې د نعمت نه بې برخې وي، نو هغه خپل ځان نه شي پېژندی او چې ځان ونه پېژني د جهان پېژندنې څخه خو بیخي بې برخې پاتې کېږي. په دې کې شک نشته، چې لومړنۍ زده کړه انسان د مور د غېږ نه اخلي، خو کله چې یې په کرار کرار شعور وده کوي نورې زده کړې او پوهې ته اړتیا لري، علم او پوهه د هرې ټولنې د پرمختګ او بریالیتوب بنسټ جوړوي، ښوونه او روزنه ده، چې د یوې ټولنې د وګړو ترمنځ د ښه او بد تفکیک را منځته کوي، همدغه ښوونه او روزنه ده، چې د دنیا ستر قوتونه ورباندې لوبې کوي او د خوشحالی او پرمختګ په بام یې خپروي. سالمه ښوونه او روزنه نه یوازې په عصري علومو، بلکې په دیني علومو کې هم انسان د لوړ سوچ (اند) او فکر خاوند کوي. د بدو او ناروا کارونو څخه یې منع کوي د ښک او ښه عمل لاره ورته په ګوته کوي. افغانستان چې په تېرو څو لسیزو کې د هر ډول جنګونو ښکار شوی او د حکومت دارۍ ټول بنیادونه یې له بیخه پڼګ شوي و او س یې د نړیوالې ټولنې په مرسته څه نا څه ادارو په کار پیل کړی دی، خو د بده مرغه تر اوسه هم هغه څه چې لازم دي په سالمه توګه نه دي تر سره شوي، نور مسایل یې جدا بحث غواړي، خو د ښوونې او روزنې په برخه کې باید تر هر څه زیات کار وشي، ځکه د هرې ټولنې او هر هېواد امن، پرمختګ او خوشحالي د علم او پوهې سره تړلي دي. که علم او پوهه نه وي سالمه او عصري ښوونه او روزنه نه وي، نو نه امن شته او نه پرمختګ.

سره د دې، چې په دې ورستیو کې په افغانستان کې د ښوونې او روزنې چارې ګړندۍ شوي د ښوونځیو شمېرې زیاتې شوي، شخصي ښوونځي هم په زیاتېدو دي، خو د زده کوونکو علمي کچه په هماغه اندازه نه ده کومه چې ورته ضروري او لازمه ده، د دې لپاره باید حکومت نور هم خپلې هلې ځلې ګړندۍ کړي او ښوونې او روزنې ته خاصه پاملرنه وکړي تر څو د افغانستان هر ماشوم د زده کړې په جامه سمبال او ځوانان به د سالمې اړینستنې پوښ او علم خاوندان شي، تر دې ښوونې، امنیت، پرمختګ و س که یې نه وي نو به یې هیڅ اړینې نورې تمې نه د هېوادونو سره سیال شي.

اداره

خلو بښت حد یشونه

لیکونکی: سميع الله خاکسار

- ① لمونځ په دين کې يو ډېر ستر مهم بدني عبادت دی، نو ځکه د لمانځه په حصه کې ډېر زيات حديثونه راغلي دي، چې د هغوی را ټولنه دلته گران کار دی، اما له هغوی څخه خلو بښت (۴۰) حديثونه په لاندې ډول دي.
- ① نبي اکرم ﷺ ارشاد مبارک دی، چې الله ﷻ زما په امت باندې د ټولو څيزونو څخه مخکې لومړی لمونځ فرض کړ او په قيامت کې په د ټولو څيزونو څخه مخکې لومړی د لمانځه حساب کتاب کېږي.
- ② د بنده او د شرک په منځ کې فرق يواځې لمونځ دی.
- ③ د اسلام نښه لمونځ دی څوک، چې زړه فارغ کړي او د وختونو او مستحباتو لحاظ ساتلو سره لمونځ وکړي هغه مؤمن دی.
- ④ هيڅ يو شی د ايمان او د لمانځه نه بهتر فرض کې شوی نه دی که چېرې د دې نه بهتر بل شی فرض کړی شوی وي، نو فرښتو ته به يې د هغه حکم ورکړی وای فرښتې شپه او ورځ په رکوع او سجده کې دي.
- ⑤ لمونځ د دين ستنه ده.
- ⑥ لمونځ د شيطان مختور وي.
- ⑦ لمونځ د مؤمن نور دی.
- ⑧ لمونځ بهترين جهاد دی.
- ⑨ کله چې بنده لمونځ شروع کړي، نو الله ﷻ د هغه طرف ته پوره توجه فرمايي او کله چې لمونځ نه ليري يې الله ﷻ هم ترې ليري شي.
- ⑩ کله چې کوم آفت د آسمان نه نازلېږي، نو د جومات له آبادوونکو نه ليري وي.
- ⑪ که چېرې لمونځ ادا کوونکی په څه وجهه دوزخ ته ولاړ شي نو اور يې د سجدي ځايونه نه سوځوي.
- ⑫ الله تعالی د سجدي ځايونه په اور حرام کړي دي.
- ⑬ د ټولو نه زيات ښه عمل د الله تعالی په نزد لمونځ دی، چې په وخت باندې ادا شي.
- ⑭ الله تعالی ته د بنده په ټولو حالانو کې د ټولو نه زيات ښه دا حالت دی، چې هغه په سجده کې وويني، چې تندي يې پر ځمکه وي.
- ⑮ الله تعالی سره د بنده د ټولو نه زيات نږدې والی په سجده کې وي.
- ⑯ د جنت کنجې لمونځ دی.
- ⑰ کله چې بنده د لمانځه لپاره ودرېږي، نو د جنت دروازې ورته خلاصې شي او د الله تعالی او دغه لمونځ ادا کوونکي ترمنځ پرده ليري شي ترڅو چې په ټوخي يا نور څه باندې

مشغول نه شي.

۱۸) د لمونځ درجه په دين کې داسې ده لکه د سر درجه په بدن کې.

۱۹) لمونځ د زړه نوردی څوک چې زړه نوراني جوړول غواړي، څو په لمانځه سره دې جوړ کړي.

۲۰) د ځمکې په کومه برخه د لمونځ په چې ذریعه الله تعالی یاد شوی وي هغه برخه د ځمکې په نورو حصو د ځمکې فخر کوي.

۲۱) څوک چې دوه رکعت لمونځ وکړي د الله تعالی نه څه دعا وغواړي، نو الله تعالی به د ده دعا قبولوي، خو که زړوي یا د څه مصلحت له خاطر څه موده پس وي خو ضرور به یې قبولوي.

۲۲) څوک چې یواځې والي کې دوه رکعت له لمونځ وکړي، چې د الله تعالی او فرښتنو نه بغیر یې هیڅ څوک هم ونه ویني، نو هغه ته به د دوزخ څخه د خلاصون اجازه نامه ورکړ شي.

۲۳) څوک چې یو فرض لمونځ ادا کړي د الله تعالی په نزد د هغه یوه دعا قبوله شوه.

۲۴) هغه څوک چې د پنځه وخت لمانځه ساتنه کوي د هغه رکوع، سجده، اودس او نور په ښه شان ادا کوي جنت د هغه لپاره واجب شو او دوزخ په هغه باندې حرام شو.

۲۵) لمونځ د هر پرهیزگار قرباني ده.

۲۶) مسلمان بنده کله، چې د پنځو لمونځونو ساتنه وکړي شیطان د هغه نه ویرېږي او کله چې هغه په لمونځونو کې بې پروايي وکړي، نو شیطان په هغه زړور شي د هغه په غلولو کې یې طمع پیدا شي.

۲۷) د ټولو نه بهترین عمل په اول وخت کې

لمونځ کول دي.

۲۸) د الله تعالی په نزد د ټولو لمونځونو نه زیات خوښ په اول وخت کې لمونځ کول دي.

۲۹) د ماسپښین د لمانځه رومبي د څلورو رکعتو ثواب داسې دی لکه د تهجد د څلورو رکعتو.

۳۰) د ټولو نه بهترین لمونځ د نیمې شپې لمونځ دی، خو د دې کوونکي ډېر کم دي.

۳۱) کله چې بنده لمانځه ته ودرېږي، نو د الله تعالی رحمت هغه طرف ته متوجه شي.

۳۲) د تهجد لمونځ ضرور کوي، چې تهجد صالحانو طریقه ده او د الله تعالی د نږدیکیت سبب دی تهجد د گناهونو نه منع کوي او د خطاگانو د معاف کولو ذریعه ده او له دې سره بدن هم تندرست کېږي.

۳۳) د آخرې شپې دوه رکعت له لمونځ د ټولې دنیا څخه بهتر دی. رسول الله ﷺ وایي: که چېرې ماته د مشقت ویره نه وي، نو په امت به مې فرض کړی وای.

۳۴) د الله تعالی خاص بندگان هغه دي، چې د شپې د خپل رب د پاره په سجده او په قیام کې وي.

۳۵) د شپې مونځ د الله تعالی د شکر ذریعه ده.

۳۶) ابوهریره ؓ وایي: چې ما د رسول الله ﷺ نه واورېدل، چې د فرض مونځ نه پس غوره مونځ د شپې مونځ دی.

۳۷) د لمانځه په باره کې د الله تعالی نه وویرېږئ د لمانځه په باره کې د الله تعالی نه وویرېږئ. د لمانځه په باره کې د الله تعالی نه

وویرېږئ. عذر په یوه وخت قضا کړی هغه د گناهونو د
 ۳۸) لمونځ ترک کول بنده کفر ته رسوي یو دروازو څخه یوې دروازې ته ورسېد.
 بل ځای ارشاد دی، چې د بنده او کفر وصل د ۴۰) په اسلام کې د هغه کس هیڅ حصه
 لمانځه ترک دی، بل ځای ارشاد دی، چې فرق د نشته، چې لمونځ نه ادا کوي او بې اودسه
 مسلمان او کفر په منځ کې لمونځ دی. لمونځ نه کېږي. لمونځ د دین لپاره داسې دی
 ۳۹) څوک چې دوه لمونځونه بغیر د کوم لکه د سړي لپاره چې سردی.

غوره ویناوې

لیکوال: ثناء الله رحمتي

- ۱) کار هغه کوه، چې ستا په کې فایده وي او د هغه کار څخه ځان ساته، چې ستا په کې تاوان وي.
- ۲) گناه لږه کوه، چې مرگ در باندې اسان شي.
- ۳) هر څوک چې تاته د خلکو راز وایي په دې پوه شه، چې ستا راز به نورو ته هم وایي.
- ۴) دوست ته د زړه حال وایه او د بنمن ته لا پې.
- ۵) هوښیار هغه څوک دی، چې کار شروع کړي او انجام یې په ځان فرض وگڼي.

یو باندې چې له رسول الله (ص) نه پوښتنې کوي

لیکونکی: سید شفیق الله رحیم زی

خوښوډه.

- ① غواړم چې دعا مې قبوله شي؟
ځواب: له حرامو ځان وساته دعا به دې قبوله شي.
- ② غواړم چې روزي مې پراخه شي؟
ځواب: تل په اوداسه کې اوسه.
- ③ غواړم چې الله (ج) را باندې رحم وکړي؟
ځواب: د الله (ج) په مخلوق رحم کوه.
- ④ غواړم چې رسوا نه شم؟
ځواب: له زنا څخه ځان وساته.
- ⑤ غواړم چې لوی عالم شم؟
ځواب: تقوا غوره کړه لوی عالم به شي.
- ⑥ غواړم چې د الله (ج) تابعدار بنده شم؟
ځواب: فرايض مه پرېږده.
- ⑦ غواړم چې عزت مند شم؟
ځواب: خلکو ته لاس مه نیسه عزت مند به شي.
- ⑧ غواړم چې عادل شم؟
ځواب: څه چې ځان ته خوښوي نورته یې هم
- ⑨ غواړم چې ځواکمن شم؟
ځواب: په خدای (ج) باور او توکل کوه.
- ⑩ غواړم چې لوی سپی شم؟
ځواب: د خلکو سره مرسته کوه.
- ⑪ غواړم چې غني شم؟
ځواب: قناعت غوره کړه.
- ⑫ غواړم چې ایمان مې پوره شي؟
ځواب: اخلاق ښه کړه.
- ⑬ غواړم چې د قیامت په ورځ الله تعالی را څخه خوشحاله وي؟
ځواب: له جنابت څخه ځان پاک ساته.
- ⑭ له ټولو لویه گناه څه ده؟
ځواب: بد اخلاق او کنجوسي ده.
- ⑮ له ټولو غټه نیکی کومه ده؟
ځواب: ښه اخلاق، عاجزي او صبر ده.
- ⑯ غواړم چې گناه مې کمه شي؟
ځواب: استغفار ډېر وایه.

رسول الله (ص) فرمایلی دي:

را تُولونه: همت الله نایل

کله چې زما په امت دا پنځلس خویونه پیدا شي هغه وخت به د مصیبتونو نازلېدل پرې شروع شي.

- ① کله چې ملي شتمنی شخصي مال وگڼل شي.
- ② کله چې زکات جریمه وبلل شي.
- ③ کله چې امانت غنیمت وگڼل شي.
- ④ کله چې مېړه د خپلې ښځې پیروي پیل کړي.
- ⑤ کله چې د مور او پلار نافرمانی پیل شي.
- ⑥ کله چې د ښېگڼې په مقابل کې بدې شروع شي.
- ⑦ زوی پر خپل پلار ظلم شروع کړي.
- ⑧ په جوماتونو کې چغې شروع شي.
- ⑨ د قوم نا اهل سړی مشر شي.
- ⑩ نشه یي توکو کار عام شي.
- ⑪ د ناوړه خلکو قدر پیل شي.
- ⑫ د ورېښمو اغوستل پیل شي.
- ⑬ موسیقي آلات عام شي.
- ⑭ سندر غاړی عام شي.
- ⑮ په ښکېلو خلکو لعنت پیل شي.

د پوهانو ویناوې

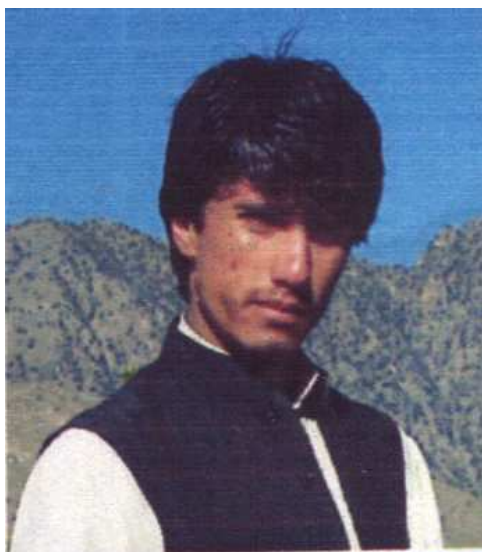
را ټولونه: عنایت الله افختار او سباوون اتل

- ① هغه وکړي چې د هدف د ترلاسه کولو په لاره کې هر راز سربښندنې ته چمتو شي د خپلواک پالو له جملې څخه شمېرل کېږي. (حضرت محمد (ص))
- ② ستاسو ستر دښمنان ستاسو ناوړه دوستان دي (عبدالقادر جیلانی رحمه الله)
- ③ خپل او د کورنۍ ستاینه دې د خلکو په وړاندې مه بیانوي. (لقمان حکیم صاحب)
- ④ دوست ته راز مه وایه کیدای شي سبا ستا دښمن شي. (لقمان حکیم صاحب)
- ⑤ آزادي په زور اخیستل کېږي ورکول کېږي نه. (علامه سید جمال الدین افغان)
- ⑥ ریښتنی عالم د هر چا په زړه کې دوست او محبوب وي. (حضرت علی (رض))
- ⑦ بې د امتحانه د چا په دوستي
- باور مه کوئ. (امام شافعي رحمه الله)
- ⑧ د ښایسته ښځې په لیدو سترگې او د ښکې ښځې په لیدو زړه خوشحالېږي. (ابراهیم رحمه الله)
- ⑨ د هر ملت سرمایې د هغه ملت د ورځې بچیان دي. (منصور رحمه الله)
- ⑩ مطالعه د غم او پرېشانی غوره ملگری ده. (حضرت عمر (رض))
- ⑪ ښه دوست هغه دی، چې په سخته کې پکار شي. (سعدی رحمه الله)
- ⑫ د خراغ له وینا څخه گټه واخلي او دې ته مه گورئ، چې خراغ د چا په لاس کې دی. (عائشه رضی الله عنها)
- ⑬ د ژبې خویونه د پښو له خویدو څخه خطرناک دي. (حضرت عثمان (رض))
- ⑭ د ایمان دښمن درواغ د عزت دښمن سوال د عقل دښمن غوسه او د دولت دښمن بدنیتي ده. (حضرت علی (رض))

- ۱۵) څوک چې ځان تر نورو غوره بولي
 همدې ته غرور وايي. (سفيان ثوري
 رحمه الله)
- ۱۶) د بدو ملگرو فاسدو دوستانو او
 د گناه او فساد له ځايونو څخه لرې
 گرځئ. (فتحي يکن رحمه الله)
- ۱۷) ريښتنی ورور او دوست مو هغه
 دی، چې درته نصيحت کوي. (حسين
 رض)
- ۱۸) چې چېرته عزت خوندي نه وي له
 هغه ځای ځان وساتئ. (هجوري رحمه
 الله)
- ۱۹) غوره نېکي د خپلو دوستانو د
 عزت ساتنه ده. (حسن بصري رحمه الله)
- ۲۰) دهغه چا دوستان کم وي، چې په
 ښکاره يو څه او په پټ بل څه کوي.
 (معاذ الرازي رحمه الله)
- ۲۱) د بې عقله پلاس سوال او ځواب
 لېږل خپلې پښې په تېرو هل دي.
 (سليمان عليه السلام)
- ۲۲) که ښه شهرت او د علم زده کړه
 غواړئ، نو د ناپوهانو او بد عملو
 دوستانو مجلس ته نږدې والی مه کوئ.
 (ادريس عليه السلام)
- ۲۳) د خواش او نفس منوونکو
 دوستانو ناسته، پاسته او مجادله مه
 کوئ او مه يې وينا ته غوږ نيسي. (ابن
 سيرين رحمه الله)
- ۲۴) کله چې شخص په خپله د ځان
 ستاينه کوي کيدی شي عزت يې له
 منځه ولاړ شي. (امام مالک رحمه الله)
- ۲۵) د پټ منافقت څخه ښکاره دښمني
 غوره ده. (جعفر صادق رحمه الله)

ادبي غلا څنگه او څه ته وايي؟

عاشق الله احساس

تخليقونه يو ډول يا ورته خپاره شي، نو دا چې ادبي غلا د ادبيانو په قانون او فلسفه کې جرم گڼل کېږي، نو زه به درته د ادبي غلا د يو غل څرگند او نه پتېدونکي مثال درواښايم که تاسې غواړئ، چې پرې ښه پوهه شئ، نو د لوپټه مجلې ۱۳۹۰ کال درېيمه گڼه احواتم مخ، چې د گڼې د سرپانې عنوان ښځه او ټولنه تر سرليک لاندې ليکنه ده، چې دغه ليکنه او شعر د شاعر عاشق الله (احساس) دی د ۱۳۹۰

د هر څه دمخه بايد د غلا او غل په معنی او مفهوم يې څه رڼا واچو دا خو يو څرگند حقيقت دی، چې ټول ورباندې ښه پوهېږي، خو ادبي غل د خپل ځان د شهرت ميندلو په خاطر دغه ناوړه کړنه تر سره کوي، خو زه حيران داسې سپين سترگې او ناپوهه غل ته يم، چې ادبي غلا کوي، خو په دې نه پوهېږي، چې دا کړنه هيڅ کله پټه نه پاتې کېږي او حتماً يوه ورځ د رسوايي تر داره پورې رسېږي، خو سوال دا پيدا کېږي، چې آيا د نورو غلو غوندې ادبي غل جزا ليدی شي او کله او يا ادبي غلا جرم گڼل کېږي که نه؟ په دې اړه ځوان ژررناليسټ او فرهنگپال محمد شعیب (غروال) داسې وايي، ادبي غلا په شعوري او اگاهانه ډول د يو چا تخليق يا تحقيقي پدیده په خپل نامه کټ مټ او يا په لږو ډېر توپير چاپ کړي ادبي غلا بيا نور ډولونه هم لري، خو يو ډول يې توار د هم کيدی شي، چې په ناپوهی يا نا خبری دوه ادبي

خپلې لیکنې په لټه کې وو، چې ایا زما لیکنه په دغه ګڼه کې خپره شوې که نه، خو د یو کال تېرېدو وروسته په ۱۳۹۱ هـ ش کال د کونړ سیند په پنځه کلنه مشاعره کې دغه ګڼه په لاس ورغله او د ډېرې دقیقې مطالعې پر اساس یې په خپله لیکنه او شعر سترګې ولګیدې، چې داسې یو چا ورباندې خپل د لیکوالۍ نوم لیکلی، چې ستا په هیڅکله ورباندې باور ونه شي، چې دادی ادبي غله بریښنا شیرزی وی، چې خپله د مجلې مسوله مدیره هم ده په تېرو ګڼو کې یې هم داسې په زړه پورې لیکنې کړي دي شاید هغه هم داسې وي، چې دخپل شهرت مندلو په خاطر یې ډېر هنر زده کړي. د دغه لیکونکي ثوبیت شعر چې دخپلې لیکنې تر څنګ یې د لوپټې پلو ته ډالۍ کړي یو څرګند حقیقت دی، خو د ادبي غلا په وجهه یې د تخلص دوهم توری درېیم او درېیم توری یې دوهم لیکلی، چې څوک ترې مانا او مفهوم وانخلي او پرې پوهه نه شي، چې ادبي غلا یې کړې، چې په اصل کې تخلص احساس دی د شاعر د شعر مطالعه څه داسې ده.

کال په لومړو کې د لوپټې مجلې ته د خپاروي په موخه په داسې وخت، چې انټرنټي اسانتیاو ته یې لاس رسي نه درلود په قلمي ډول یې لیکلي وو، چې خپل نوم او تخلص یې د لیکنې پر یو اړخ لیکلي وو د لوپټې ادارې ته یې ورسوي، ځکه چې د لوپټه مجلې خپرونکی ټولې فرهنگپالۍ خويندي وي، نو په دې اساس د ګڼې په سر پاڼه کې لیکل شوی شمېرې ته تلفون وکړه، چې همدغه شمېره د همدې ګڼې د یو فرهنگپال سره وه، چې ځوابي پیغام یې ورکړ ورته یې وویل، چې څه ویل لرې لیکونکي ورته دخپلې لیکنې په اړه هدایت وغوښت، چې څنګه خپله لیکنه ستاسې تر ادارې در ورسوم هغه ورته په ځواب کې وویل، چې تاسې خپله لیکنه په یو سربند پاکټ کې واچوئ او د اکمل کتاب پلورنځۍ ته یې ورکړئ او هغه به یې کریاب ته ورسوي ستاسې لیکنه حتماً زموږ تر ادارې را رسېږي. لیکونکي په همدغه هدایت عمل وکړ د څه وخت په تېرېدو وروسته د ۱۳۹۰ هـ ش کال درېیمه ګڼه د چاپه را ووتله، خو لیکونکي ته په لاس نه وه ورغلې او نه یې د

نن څومره خوند کړی چې پرسردې د حیا لوپټه
د پښتنو پېغلو کلتور دی د ښکلا لوپټه
چې رقیبان مې ورته بیا ګوته په خوله پاتې شي
خاوند بیا مې کړې سرشاره د غزا لوپټه
خدايه ملالۍ غوندې پېغلې موبیا هم پیدا کړې
چې ملالې د د ښمن پر ضد تړلې وه له ملا لوپټه
د پښتنې مینې احساس په کې څرګند ښکارېده

دېره مې خوښه شوه له ورايه په رښتيا لويته
 نو گرانو لوستونکو ادبي غله او غلا خو
 نه يوازې دا چې شاعر او ليکوال نه دی، بلکې
 موښه وپېژنده، خو چې تاسې خدای مه کړه
 د شاعر او ليکوال پر ضد يو څوک دی او دا
 کله داسې ونه کړئ، ځکه د غلا په مفهوم خو
 هم ځکه چې شاعري او ليکوالي د ادب او د
 پوهه ياست او بيا ادبي غلا د ادب ښکلا
 ښکلا د پنځولو يوه رنگينه ده.
 زيانمنوي او هغه څوک، چې ښکلا زيانمنوي

عاشق الله احساس

چاته شي درد چاته دوا شي مينه
 چاته پرهر چاته وفا شي مينه
 څوک د منزل تر حده ورسوي
 د چا نيمگړې بې پروا شي مينه
 چاته د ټول ژوندون خوښي ورکوي
 چاته په برخه کې سزا شي مينه
 بيا د غزل تر منارونو رسوي
 پټ چې په زړونو کې پيدا شي مينه
 څوک د کعبې غوندي طواف پرې کوي
 چاته په شرعه ناروا شي مينه
 چې د پښتو احساس شعور ولري
 هله کامياب به شي رښتيا شي مينه

پوهنتون لنډه کیسه

لیکونکی: ارین تنگیال

کرایې نیولي ول. سهار به یې پوهنتون ته رسول او ماښام به یې بېرته کورونو ته بېول، خو داسې به ډېر کېدل، چې موږ به په تمع ودرولي بېغمه ول سبا به یې آنې بانې کولې.

یو ماښام د تېر په خیر تر ناوخته چې ځینې محصلینو د لارې د بندیدو خبرې کولې. کابل کې چې یو عادي مامور هم چېرته ځي سړکونه ورته پوره یو ساعت بندوي. کله چې د موټر له راتګ نه ناهیلی شولو: نو څلورو جنکو کورونه مو په یوه لارې پراته ووه یو ټکسي موټر په کرایه کړ او کورونو ته روان شولو.

له عمومي سړک نه زموږ کورته د پښو پنځلس دقیقې لاره وه. موټر نه ځکه راښکته شوم، چې زموږ د هم صنفی کور دیو څه لیرې و د دې لپاره خویې ان له سترگو اوښکې راغلې، چې له کلي نه یې مېلماڼه راغلي ول هغه له خپلو خپلوانو پټه پوهنتون ته راتله. زړه نا زړه موټر نه ښکته شوم آسمان خړ و ورېځو پوښلی و سخته تیاره وه. یو یو څاڅکی باران هم په وارېدو و د سړک د غاړې هتې هم تړل شوې وې کړندی روانه وم کله به مې له ویرې نه شاته کتل او کله مخ ته نه مې غوښتل چې د خپلو پښو تراپا (اواز) واورم په سړک یو یو موټر هم تېرېدو، خو زه د کورونو تر څنګ تروږمۍ ته روانه وم ماوې چې چاته ښکاره نه شم.

کله کله انسان ته په ناخود آگاه ډول د را روانې پېښې د پېښېدو الهام کېږي. په افغانستان کې خو دا ډول احساس هر سړي ته هرې ورځ پیدا کېږي، خو زه په دې نه پوهېږم، چې د کوم ښک عمل په بدل کې الله تعالی را سره دا ډول احسان وکړ. د کابل پوهنتون د شپې پوهنځي د انگلیسي ادبیاتو په درېیم سمستر کې مې تحصیل کاو په ډېره مینه به پوهنتون ته تلم، خوا ای کاش چې تر پایه مې رسولی وای.

په مني کې یا پوهنتون ته ورتګ څه اسانه کار نه و، پس د زړه وینې خوړل وه د ماښام شپږ بجې به رخصت شو، څو چې به کورونو ته رسېدو او ه نیمې بجې یا اته بجې په وې.

که له یو پخوا د نړۍ ټول فوځیان د افغانستان د کرارې لپاره راغلي ول، خو خلک ان په خپلو کورونو کې هم خوندي نه ول. آیا په داسې شرایطو کې تر نیمې شپې پورې په ښار او کوڅو کې دیو جینی گرځېدل د وېرې خبر نه وه؟ څو چې به کورته رسېدم نه به زما په خیره کې سرخي وه او نه به د کور په غړو کې اخیر تعلیم مې کاوه. که څه هم چې موږ د ناوخته رسېدو ستونزو یو څه حل کړي وه، خو افغانستان نه هم د تګانو ښار جوړ دی سړی حیران پاتې کېږي، چې باور وکړي د هر سیمې محصلینو په ډلییز ډول موټرونه په

مخ ولید له غمېرو یې کلکه کړم لدې سره مې په چغو شروع وکړه د زلمي له ودرېدو سره چې له پنبو را کلک کړ بوټونه مې ورته ښکل کړه زاري مې ورته وکړه خدای ته وگوره ورور جانه ما پرېږده عذر درته کوم ورو جانه پنبې دې ښکلوم ته زما مشر ورور یې.

ما زاري کولې او زلمي ردې ردې را کتل یو دم یې چيغه کړه. بس بس چې ماته تلیفون دی غږ دې وانه ورم کنه لدې سره مې کوبښ کړ او چې د ژړا غږ مې پورته نه شي خو هیڅ نه کیده یو وار بیا د زلمي چيغه پورته شوه د سپي لورې غلې شه تلیفون یې بند کړ او ربوز یې را وړاندې کړ او په کرار یې وویل خواکې مې ده غلې شه پوښوې؟ له دې سره مې سلگي په ستونې کې خیره شوې د ښه په مانا مې سر ښکته کړ، کله چې زما د غلې کېدو ډاډه شو بیا یې زنگ وواژه له خبرو یې داسې پوښوم چې د خور غاښ یې په درد شوی و له ده نه یې درمل وغوښتل د خور په ناروغی د زلمي په خیره د خواشینۍ نښو په ښکاره کېدو مې په سلگو سلگو ورته وویل. خور دې په کور کې غاښ درده او ستا دلته ورته وینه وچه شوه که زما په خیر څوک ستا خور و ښتوي یو خور د خپل وروڼه عزت غواړي آیا ته خپله خور یې عزته کوي ستا خور زما د عزت د ژغورلو لپاره تاته تلیفون وکړ خو ته نه پوهېږې که ته دې په خپل خور دومره دردېږي، نو زه هم تاته ورور وایم زلمي غلی ولاړ او هیڅ یې نه ویل وچلی یې په گوتو ونيو ناڅاپه یې د دل اغا چيغې پیل کړې د زلمي له نارو سره زما ژړا په سلگو بدله شوه وجود مې په خپل اختیار نه و ټوله رپېدم دل اغا په منډه خونې ته را ننوت زلمي په قهر ورته

د کابل د موټرو لایو بد عادت دادی، چې کله چې کومه جینۍ د سړک په غاړه روانه او یا ولاړه وي، نو هر موټروان په خپل وار موټر دروي دا کار له سړیتوب نه نه کوي، بلکې دا د هغوی سپک نظرو یې نه پوهېږم چې په کومو سوچونو کې روانه وم، چې یو ورکې موټر مې له څنگه نه په ډېری تیزی سره تیر شو، خو وړاندې یې سخت بریک وواژه او بېرته شاته راغی له ویرې ځای پر ځای ودرېدم. موټر زما تر څنگ ودرېده څلور هلکان ترې په بېړه را ښکته شول او زما خواته یې را منډې کړې پنبې مې سستې شوې په سترگو مې تیاره شوه او په ځمکه ولوېدم، خو چې په ځان خبرېدم د بوجی په خیر څه یې را په سر کړه او موټر ته یې پورته کړم په ډېری سختی مې ساه اخیسته موټر گړندی روان شو هغوی په تلیفون کې څه ویل، خوزه داسې وم لکه خوب چې وینم غږ مې نه پورته کېده، ژبه مې په ستوني کې وچه وه، لاسونه او پنبې مې بې دمه ول همدا چې موټر ودرېده او د کور گراج ور خلاص شو زما سترگې هم پټې شوې وې.

چې کله مې سترگې وغړیدې په سپین چت کې راته گلان ښکاره شول په بېړه له ځایه پورته شوم مخ ته لاته رنګ راته یو تور زلمی چې په لاس کې یې د معدني اوبو بوتل نیولی و ولاړ و سر مې نه شو ټینګولی گنگسه وم. زلمي سره چې سترگه په سترگه شوم مسکې شو مخامخ را ته کېناست څنگه یې نغمې؟

له دې خبرې سره نوره هم وار خطا شوم په رپرېدلو لاسونو له مخ نه پیکې لری کړ ما خبرې ته خوله جوړوله خو ژبه مې په خوله کې نه گرځېده وچه کلکه وه. همدا چې هلک زما ټول

سترگو شو ورسره زړه مې ډک ډک کېده ماوې
چې په چغو چغو وژاړم.
زلمی رډې رډې را وکتل سترگې سرې سرې
وې د لومړي ځل لپاره مې ورته خیره لږ څه سمه
ولېده غوښتل مې چې د موټر نه ښکته شم، چې
ناڅاپه له لاسه ونيولم په کرار یې درته وویل. ته
پوهېږي چې ستا د سروو وینستو په اندازه مې
مرگونه کړي او تا غوندي جینکو باندې مې
خوڅو شپې تېرې کړي خو تر اوسه یې په هیچا
زړه ندی درېدلی خو تا راته ورور وویل ستا په
خیر زه هم یوه گلالي خور لرم تا خو ولېدل چې د
غابن درد چې هم پرې نه لورېږي ځکه مې؟؟
روغه خپل کورته راوستې خو که چاته دې څه
ویل و بیا نو خپله خور هم نه پېژنم څه په مخ دې
ښه ژر له موټر نه ښکته شوم خو له یاده مې ووتل
چې مننه ترې وکړم..... (پاتې)

ووېل. موټر چالان کړه خو دل آغا کله ما او کله
زلمی ته کتل چې دې وخت کې یې بیا پرې غږ
وکړ دلېوني بچیه تاته وایم دل آغا په منډه له
خونې ووت زلمی هلک زما کتابونه او دستکول
را پورته کړل زه یې له لاسه ونيولم ژر مې ترې
لاس را کش کړ او خپله پورته شوم. زلمی مخکې
او زه وروسته شوم دباندې کوڅې کې کړولا موټر
ولاړ و دوه کسه مخکې زه او زلمی شاته سیټ
کې کېناستلو او موټر حرکت وکړ زلمی په کراره
ووېل: کور مو چېرته دی؟ غوښتل یې چې ځواب
ورکړم خو خبره مې له خولې نه راووته په قهر یې
راته وویل: تاته وایم کور دې چېرته دی؟ په بنده
ژبه مې ورته ویل: ده ده ده غه غه خوانه یم غفور
ندیم ښوښونځي څه څنگ ته. زلمی په خندا وویل
ښه ته فربیا زموږ کاوندی یې له لږې شیبې
چوپتیا وروسته موټر ودرېده همدا ځای دی په
بېرې مې شاوخوا وکتل چې خپل کور مې تر

دوه، درې، څلور او پنځه

را ټولونه: همت الله نایل

① دوه کسان د دین او وطن د بنمنان دي.

۱ هغه عابد چې علم نه لري.

۲ هغه پاچا چې صبر او زغم نه لري.

② دوه ډېر بد ځویونه.

۱ ډېر بڅلي.

۲ زیات بې زړه توب.

③ دوه وړې هېڅکله نه مېرېږي.

۱ د علم وړی.

۲ د دنیا وړی.

④ دوه ناوړه اعمال دي.

۱ د الله (ج) سره شریک نیول.

۲ مسلمان ته زیان رسول.

⑤ دوه غوره ځویونه دي.

۱ په الله (ج) باندې ایمان لرل.

۲ مسلمان ته ګټه رسول.

① درې هلاکوونکي څیزونه.

① خواش.

③ بخل.

- ③ ځان لوړوالی.
② درې شیان نه لري.
① د ورېځې سوری.
② ناوړه وینا.
③ چاپلوسی.
③ درې څیزونه سپری کمزوری کوي.
① بې روزگاري.
② فسق.
③ اړتیا.
④ د انسان ښکلا په درېو څیزونو کې وي.
① علم.
② مینه.
③ آزادي.
⑤ درېو سزا انسان ته ورکول کېږي.
① د مور پلار خفه کول.
② په خلکو جبر کول.
③ د نیکی په بدل کې بدې کول.
⑥ درې کارونه مه کوئ.
① د بخیل نه قرض.
② د جاسوس دوستي.
③ د ښځې په خبره باور.
⑦ درې شیان یو ځل پیدا کېږي.
① ځواني.
② ښایست.
③ موراو پلار.
⑧ د درېو احترام کوئ.
① د اسلام قانون.
② د استاد.
③ د موراو پلار.

۹ درې شيان خوښه ويئ.

۱ شفقت.

۲ خلوص.

۳ ساده گي.

۱۰ درې له ځان چمتو ساته.

۱ غم.

۲ زوال.

۳ مرگ.

۱۱ درې ويناوې په زړه پورې دي.

۱ وږې ته ډوډۍ ورکول.

۲ بربنډ ته جامې وراغوستل.

۳ قرآن کریم لوستل.

۱۲ درې له درېو بې برخې دي.

۱ بېړه کوونکي له کاميابۍ.

۲ غوسه کوونکي له سم اقدام څخه.

۳ دروغجن له عزت څخه.

۱ انسان ژوند څلور پورې وي.

۱ علم.

۲ حلم.

۳ عفت.

۴ عدالت.

۲ څلور کم مه گڼه.

۱ درد.

۲ ناداري.

۳ اور.

۴ دښمني.

۳ د غور ژوند څلور نښې وي.

۱ ښه وينا.

۲ ښه کړنه.

۲) ښه نیت.

۴) ښه مجلس.

۴) د ایمان علامې څلور وي.

۱) تقوا.

۲) حیا.

۳) شکر.

۴) صبر.

۵) څلور شيان په انسان کې غوره دي.

۱) حلم.

۲) علم.

۳) مهرباني.

۴) ښه خويي.

۶) څلور څيزونه سخت دي.

۱) عفو د غوسې په وخت کې.

۲) سخاوت د ناداري په وخت کې.

۳) ځان ساتل د خلوت په وخت کې.

۴) حق خبره د ويرې په وخت کې.

۷) څلور کسان د څلورو قدر کوي.

۱) بودا د ځوان.

۲) ناروغ د روغ.

۳) غم د بې غم.

۴) ژوندی د مړي.

۸) د ایمان نښې څلور دي.

۱) صبر.

۲) يقين.

۳) عدل.

۴) جهاد.

۹) په څلورو بارو مه کوه.

۱) په ښځې.

- ۲) په مال.
- ۳) خوراک.
- ۴) هغه چې عمل پرې نه کوي.
- ۱) پنځه په پنځو کې دي.
- ۱) دلیل په قرآن کې.
- ۲) درناوي په قناعت کې.
- ۳) ویره د شپې په لمانځه کې.
- ۴) بدایي په قناعت کې.
- ۵) ذلت په گناه.
- ۲) په پنځه شيانو کې بېړه ښه ده.
- ۱) د میلمه مخې ته د خوړو اېښودو کې.
- ۲) د مړي په تدفین او تجهیز کې.
- ۳) د بالغې نجلی په نکاح کې.
- ۴) د قرض په ورکولو کې.
- ۵) له گناه څخه په توبه ایستلو کې.
- ۳) پنځه خویونه له سپي څخه یاد کړئ.
- ۱) که وږی وي هم د خپل څښتن وړ نه پرېږدي.
- ۲) ټوله شپه د خپل مالک ساتنه کوي.
- ۳) څومره چې ووهې خپل در نه پرېږدي.
- ۴) ځان له استوگنځی نه جوړوي.
- ۵) د دولت او شتو هیڅ فکر ورسره نه وي.
- ۴) د زړه درملنه په پنځو کې ده.
- ۱) د قرآن کریم په تلاوت کې.
- ۲) له حرام مال څخه پرهیز.
- ۳) تهجد لمونځ کې.
- ۴) په سپیدو داغ کې دعا غوښتل.
- ۵) د علماؤ سره کېناستلو کې.
- ۵) د پنځو دوستانو ځان وساتئ.
- ۱) بې عقله دوست.

۲) درواغجن دوست.

۳) بخیل دوست.

۴) فاسق دوست.

۵) چارن دوست.

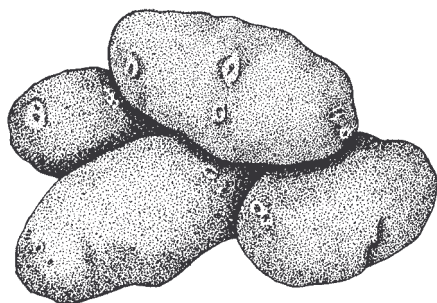
مامور صاحب یم (طنز)

ژباړونکی: طارق (کریمز)

چینجو خوړلي دي او بیا په زوره چیغې کړي: بهترین پیاز، پالک، کچالو، گندنه د مامور صاحبانو لپاره لیلام ژر کوه، چې خلاصېږي. هله ژر کوه لیلام دي.

خلاصه دا چې په چیغو یې راته سر په درد کړولایم، چې یو کیلو کچالو کور ته یوسم، چې زه او زما بچیان یې ښه په مزه مزه وخورو.

ومي ویل: سلام کچالو جان! کچالو هیڅ هم ونه ویل. د ځان سره مې وویل، دې مغروره کچالو ته گوره، چې د دولتي مامورینو سلام هم نه اخلي نه پوهېږم چې ولې؟ په دې خبرو کچالو په قهه قهه سره وخنډل او یې ویل: دې مامورک ته گوره په جیب کې یې د پیسو درک

نشته او څومره اوچت پرواز کوي. ماته یې په غوسې سره کوبښن وکړه، چې د خپلې شړۍ سره سمې پښې وغزوې ته ښه پوهېږې، چې زما نرخ ورځ تربلې اوچتېږي او ته هماغه

د دولتي دفترونو څخه په یوه دفتر کې کار کوم څه وخت، چې د وظیفې څخه رخصت شم د معمول سره سم د هغې خلطې سره، چې په جیب کې مې وي د نورو مامورینو په څیر، چې هره ورځ رخصت شي د شپې لپاره د غذا اخیستلو په لټه کې سرگردانه گرځي زه هم هره ورځ د دوی په څیر مصروف ووم.

سودا خرڅوونکی هغه سودا، چې ښه او تازه وي خرڅوي او هغه څه، چې د دوی څخه بېکاره او څوک یې نه اخلي په ټیټ پورو دولتي مامورینو خرڅوي او هغوی ته یې ساتلي وي.

یو سودا خرڅوونکی بل ته وویل: واه هلکه! دغه پاتې شوی مال لکه چې نه خرڅوي؟ بل ورته په ځواب کې وویل: ته هم عجیبه سړی یې! ښه وینې چې دا سودا بل څوک نه اخلي فقط دولتي مامورین یې اخلي او بس.

کله چې رخصت شي ټول د سودا اخیستلو لپاره راشي ټول سودا خرڅوونکي یو دم بازار گرم کړي او چیغې جوړې کړي: واخله مامور جان، واخله کچالو، یوسه کچالو واه واه دغه پیاز وگوره څومره ښایسته دي او د ځانه سره غلی ووايي، چې صرف بې وجدانه

شه او زما د اخیستلو هوا دې د سر نه کوزه کړه
دا داسې ده لکه چې غواړې په دې معاش یو
کروږین موټر غواړې واخلي او یا پرې د وزیر
اکبر خان په مینه کې یو کور واخلي. پر
خجالته شوم رنگ مې تگ سور شو او له ځان
سره مې وویل، چې والله دا هم رښتیا وایي.

د نخودو پر خوا ولاړم ومې ویل: نخوا اکا
سلامونه: ډېره موده وشوه، چې سترگې مې
ستا لپاره انتظار کوي زړه مې در پسې سم
توپونه وهي، چې کله به وي چې تا په غوښه
کې واچوم او یوه ښه قورمه ورنه جوړه کړم او
بیا یې ښه په مزه مزه وخورم اوس دا راته
ووايه، چې له ما سره کور ته ځې که نه؟

ویې خندل او ویې وویل: وه مامور وراره!
ستا د دې وچو شونډو نه څار شم ماته خجالت
راځي، چې له تا سره خبرې کوم اوس زما
دوستي له هغه چا سره ده، چې په کروږین او
بنز کې گرځي. څه وخت چې زه د دې سره کور ته
ولاړ شم زما لپاره هیڅ ځای نه وي هلته زما ډېر
دوستان نور هم وي ورځ مو اختر او شپه مو
برات وي په ډېره سختۍ سره په یو کنج کې
ځای ونیسم او پروت یېم مېله ښه گرمه وي.
او څه وخت چې ستا په شان د مامور او یا
غریب کور ته لاړ شم ډېر ویرېږم، ځکه چې ټول
اولادونه یې د وږو لېوانو په څیر خولې وازې
کړي، تردې چې د سترتیا د لیرې کولو لپاره
مې هم نه پرېږدي او پرته د ویزې او یا
پاسپورټ څخه مې هدیرې ته ولیږي د خانانو
او زور لرونکو په کور خو یو څه پاتې یم ترڅو

مامورک یې ژر مې د سترگو څخه پناه شه.

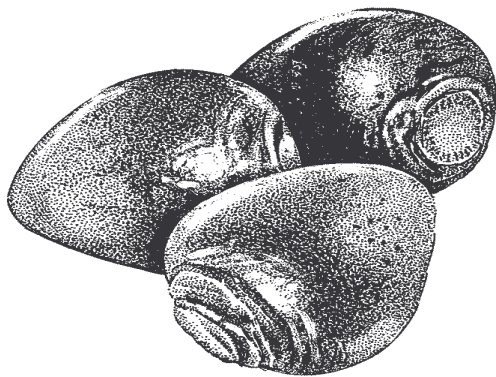
د پیازو خواته ورنژدې شوم ومې ویل:
سلام پیاز ماما! دخولې نه یې یو لفظ هم ونه
وته د ځان سره مې غلې غوندې وویل: دا هم د
کچالو خان په څیر مغرور شو.

پیاز په جواب کې راته ویل: اوس زه په
داسې ځای کې یم، چې ستا په شان مامورین
په ما پسې نه شي رسیدلی. اوس زه د وزیرانو،
زور لرونکو او مالدارانو سره یم او زما څخه
پرته هیڅ ډوډۍ نه خوري.

مامور جانه! ستا د دې لیلامي کرتۍ،
سوری یخن قاق او شلیدلو بوتانو څار شم. زما
نور وخت مه ضایع کوه هغه وخت تېر شو، چې
د فقیرانو خوراک به ووم. په ډېره ناامیدۍ سره
د پیاز ماما څخه تېر شوم داسې نه چې ومې نه
وهي.

د لوبیا تره خواته ورنژدې شوم. لوبیا تره
سلام زړه مې ستا ډېر لیواله دی. لوبیا تره
وخندل او ویې ویل: هی هی بېچاره مامور
جانه! په دوه زره افغانۍ معاش باندې څه
غواړې وکړې د کور کرایه او که د تگ او
راتگ د موټر کرایه، او که د بچو د مریضۍ د
دوا پسې او که وچه ډوډۍ پرې اخلي. څه لاړ

پخوانی ده، ځکه چې ستا پلار او زما پلار خپلو کې د تره زامن ول، نو باید دې باریکی ته څیر شي که زه چېرته د نورو په څیر د مالدارو او سرمایه دارو په خدمت کې شم، نو خوار او بېچاره مامورین به څه کوي او څه به خوري. آفرین او بیا هم آفرین په ما چې د کروښونو سورلی خوښ نه لرم. زه خو غواړم چې فقط د ټیټ پورو دولتي مامورینو په خدمت کې ووسم، چې مامورین او د هغوی بچیان مې په غیرد ویزیې او پاسپورټ څخه خپلو خیتو ته کوز کړي او دعا راته وکړي.

چې زما نوبت را رسېږي یو څه موده تېره شوي وي. د لوییا اکا څخه هم نا امیده شوم.

او لارم چې د ماهي غوښې، چرگانو، غوایي او پسه د غوښو او تازه مېوې د حال احوال پوښتنه وکړم. بریالی نه شوم، چې خواته یې ورنژدې هم شم، ځکه چې د رنګارنګ موټرو قطارونه پرې لګېدلي ول.

د زړه د تسلی لپاره مې وویل: واه بې چاره ماموره ولې نه پوهېږې، چې دا ټولې مېوې ترشې او دا غوښې خامې دي ولې دې خپل وخت ضایع کوی په بل طرف ولې نه ځې. فوراً هغه منطقه مې پرېښوده د بازار په اخر سر کې د ټېپر تربور (شغلم) خواته ورغلم او مې او مې وویل: سلامونه تربور جان! ټېپر د خندا نه په ډکه خوله وویل: و اعلیکم مامور صیب په خیر راغلي.

نن زه ښه متوجه ووم، چې ته کوم کوم ځای ته لاړې ډېر او چټو سوچونو باندې سرگردانه وگرځېدې، خو کومه مثبتې نتیجه دې ترلاس را نه وړه. زما او ستا دوستي ډېره ژوره او

خو شیبې په خدا کې

لیکونکی: شاهد الله شاهد

- ① استاد یو شاگرد ته وویل، که تاته وویل شي، چې د ماشومانو لپاره څه ښه کار وکړي ته به څه وکړي؟
شاگرد: زه به ټول مکتبونه بند کړم.
- ② ډاکټر د یو ماشوم نه پوښتنه وکړه، چې ستا په خټه کې کله درد وي، ماشوم ورته وویل، ډاکټر صاحب کله چې زه مکتب ته ځم.
- ③ یو مولوي زوی ته وویل، بچی سحر پاڅېدو کې ډېرې فایده دي، مثلاً چې کوم مرغان سحر وختي پاڅي هغوی ته د خوراک لپاره چيغې او ملخان زیات پیدا کېږي.
- زوی: کوم ملخان او چنچي چې سحر وختي پاڅي د هغوی د سحر وختي پاڅېدو دا سزا ده.
- ④ په یو کور کې د ښځې او خاوند جنګ و. خاوند ځان د نورو وهلو نه د بچ کېدو لپاره د کټ لاندې ننوت. ښځې ورته وویل: راځه د کټ لاندې ولې ننوتې. خاوند یې ورته د هغه ځایه په مینه او په نره ځواب ورکړو، چې دا زما خپل کور دی، چې چېرته مې زړه غواړي هم هلته به یم.
- ⑤ پلار (خپل زوی ته) زویه زه تا د شرارتي خلکو د صحبت نه لرې ساتل غواړم.
زوی: نو د دې په وجهه خو ځکه زه مکتب ته نه ځم.
- ⑥ یو سړي کونډه ښځه کړې وه، چې د دې نه مخکې یې درې خاوندان مړ شوي وو. یوه ورځ دغه سړی ډېر سخت ناجوړه و. د هغه ښځه یې سرته ناسته وه او ژړل یې که ته لارې نو ما به چاته پرېږدي؟ هغه سړي ورته وویل: پنځم احمق ته.
- ⑦ ساده سړي یوه لاروي څخه پوښتنه وکړه دا سرک چېرته تللی دی؟ هغه ورته وویل: دا سرک روغتون ته تللی دی. ساده سړي وویل: ولې دا سرک مریض دی.
- ⑧ یوه ورځ ملا اودس کاوه او به خلاصې شوې او یوه پښه یې وچه پاتې شوه، چې لمونځ یې کاوه په یوه پښه ولاړ و. خلکو ورته وویل: دا ولې؟ هغه وویل: دا یوه پښه مې بې اودسه ده.
- ⑨ دیوې ښځې د خاوند نوم رحمت الله و، خو هغې به د شرمه د خاوند نوم نه شو اخیستی. هره ورځ به هغې لمونځ کاوه، نو د السلام علیکم و رحمت الله په ځای به یې دا ویل (السلام علیکم ای د وړو پلاره)

د افغانانو پخوانو او اوسنو حالاتو ته لنډه کتنه

پروفېسر ډاکټر گل جانان ظریف (فرانکفورت ام ماېن)

د پښتنو/افغانانو پخواني او اوسني حالات:

① د افغانانو او سېد ځای او د واکمني پولې.

سرلیک ښکاره کوي، چې دغه ډېره پراخه موضوع ده او خورا زياتې څېړنې او بحث غواړي، چې په ارزي مگر دلته په ځنلو لنډو مثالونو بسنه او اکتفاء کېږي. د افغانانو/پښتنو د اوسېدځي او د واکمني پولو د تاريخ په اوږدو کې زيات تغيرونه او بدلونونه ليدلي دي. ځنې وختونه يې پولې په ختيز کښې سيند خوا او کله گنکا ته رسيدلې او په لويديز کښې کله د پارس خليج او کله هم د مدتراني او خچنې يا تورې بحيرې غاړو او کله د ليبيا، اېتوپيا، حبشي څنډو، مېرو او د دنيوب غاړو ته په شمال کښې کله کش يا کس غر، سيردريا او د ارال او سپيني بحيرې پورې خواوې وي او جنوب لورې ته يې لوی خوړ وو، لکه د هېتېټيانو، کسپانو، ساکو، لوديانو، غوريانو، هخامنشيانو (هه ښه منشپانو) پارتيانو او نورو په وختونو کې.

د احمد شاه بابا د واکمنۍ په وخت کې د افغانستان پولې په شرق کې د ستلج او سيند خوا د ناوو پورې غاړې، په جنوب کې لوی خوړ، په غرب کې تر مشهد او نيشاپور او شمال کې اديتبا، ياموردريا (يادامورود) پورې رسيدې. دغو پولو ته استعماري هېوادو په زور، دسيسو، ټگيو، دوېښنو ډېر تغيير ورکړي او افغانانو/پښتانه يې په زياتو او خورا ناوړو، شخړو، ستونځو او بخولو اخته کړي دي، چې تر اوسه دوام لري.

د پښتنو ځای او ټاټوبۍ ښايسته، ښکلې، شتمن او د ښې آب و هوا لرونکې دي، چې د ځنو ختيز پوهانو د وينا له مخې د نړۍ ډېرې ښايسته هرمني ميرمنې او نجونې، د دنيا خورا خوږې مېوې، پرېمانه او غوره درنگونو او معدنياتو او ډېر ارزښتناک غلمي، قيمتي ډبرې، ښې حاصل خيزې مځکې، ورشوگانې او څړځايونه لري.

② اولس

افغانان/پښتانه چې اوس يې د نفوسو گرد شمېر د ۷۵ تر ۸۰ ميلېونو پورې اټکل کېږي، يو ډېر لرغونی ټبر دی، چې په خورا پخوانو اثارو او ډبرليکونو کې د دوی او د

دوی د خای او هېواد یادونې شوي دي. د ساري او لکېنې په توګه په مېخې ډبر لیکنو، رېګوېدا/ربغ پیدا یا روغ وې دا یانې روغ پوهه او روغ وینا نومي اثر کې په اوستا یا پیه ستا یا اپوستک چې غټ پوستک (غټ کتاب) هم بلل کېږي همدغه رنګه د گل ګامیش د حماسې په سرودونو، په مېخمي لیک دود د باګستان په پاتېکړه (نقش) او د هېرودوت، دیودور، کسینوفون او نورو په لیکنو کې یې یادونې شوي دي، چې دوی په کې خایپال یا مینه پال، دود پال، مېلمه پال، پتپال او پتمن، زیار کنډ او مېړني وګړي ښودل شوي دي.

مونستوارت الفنسټین لیکي، چې افغانان په خپلواکۍ مین، د دوستانو سره رښتیني پرمتمن، پر خپلوانو او پلویانو مهربان، مېلمه پال، مېړاني، هوډمن، قانع او متواضع ځیرک او هوښیار وګړي دي "ارنولد فلیچر وریاتوي، چې ډېر امکان لري، چې افغانان د نړۍ تر ټولو مېلمه پال خلک وي" ۲

توربورن (Thorburn) د پښتنو د وزیرو د تېر په هکله زیاتوي او وایي، چې دوی په خپل ځان متکي، زړور، هېواپال، مېلمه پال، متواضع، رښتیني، د زور کاري، رشوت او خیانت پر ضد وګړي دي) ۳

② د دوی دیني، ټولنیزه، پوهنیزه، هنري او کلتوري ونډه:

لکه چې ورته اشاره شوې دوی په تاریخي اثارو کې د پوهې او هنر لېوال، مینه وال، زیرک او زیار کنډ وګړي بلل شوي دي. دوی د ډېر پخوا راهیسې د واحدانیت پلویان او پرې باور او عقیده لري او دوی د پوهې او هنر په ودې او انکشاف کې مهمه ونډه لرلې، چې له دې کبله پښتونځی (بلخ) د «علم او هنر ګنبد» د ښارونو مور او د لوړو د پروفشو او بېرغونو لرونکی ښار او د تمدن زانګو یاد شوې) ۴

یاد مردال لیکي: د دینونو لوې برخې په بلخ کې منځ ته راغلي دي، چې وروسته یې په هندي (بهارتي) کلتورونو، ساساني کلتور او هم یې یهودي او عیسوي نړۍ تر اغېز لاندې راغلې، بلخ د بېوالي ټکي (ډګر او مرکز) وو ۵

پښتونځۍ د داتا (دود) او قانون جوړونې او قانون پالنې، دودیز دولت د بنسټ کېښودلو او تاسیس خای او اولسواکۍ او دستور د دې خای د وګړو له خوا صورت موندلی: ښوتن (ښه تن) د دېموکراسۍ تعریف او ملاتړ کړی او مردونې (مېړانې) یې کلک پلوی بلل شوی.

د نړۍ لومړې مصنوعي کره (ګلوبوس)، چې د طول البلد او عرض البلد خطونو ورباندې کښل شوي وو او غټ او عمده مرکز په توګه په کې غزني په ګوته شوی وو، په افغانستان کې جوړه شوې. ۶

داسې په اوسنۍ نړۍ کې ډېر مورچ شمېر توري د ګنګ (ریاضي دان) له خوا په بغداد کې ښودل شوي او د هغه خای خڅه بیا ټولې نړۍ ته خپاره شوې دي.

باید یاده شي، چې گڼ شمېر مهم توریز (حروفي) لیک دودنه د افغانانو له خوا ایجاد شوي، لکه مېخمری لیک دود، داین ډیپ (داین ډیب) لیک دود، چې یو د نړۍ ډېر بشپړ لیک دود، چې دواړه فینیقي، یوناني او لاتیني لیک دودونو ته ډېر ورته والی لري. د میلاد څخه زر کاله دمخه یې په منځني ختیځ کې د خپارولو د هڅو یادونه شوې. علاوه د دې خروټی، سغدی (یاسوری) نغری او نور لیک دودونه د افغانانو په ځای او هېواد کې منځته راغلي دي. (۷)

باید یاده شي، چې د لیک دودونو ایجاد د نړۍ د خورا مهمو نوښتونو څخه دي او د انسان غټه ځانګړنه په ګوته کوي.

بر سیره پردې، یو لږ نور نوښتونه هم د افغانانو له خوا را منځ ته شوي، چې یو لږ یې "په نړیوال کلتور کې د افغانانو ونډه" او د "افغاني لیک دودونه" په نومو پوسټکونو (کتابونو) او اثارو کې خپرل شوي دي، کوم چې د افغان اولس د پوهې او هنر، اولسواکۍ، خپلواکۍ سره د مینې او تاریخي لوړ مقام، دریځ او ویاړ څرګندویي دي، نو ځکه خو پښتونځي یا بلخ ته د "د علومو ګنبد"، "ښارونو مور" او "وړانګه" ویل کېدو.

بامیان، کس کور (کالیسه)، زرنج (زرغینه)، هریخوا (هرات)، نغزکوت، وانه، هډه، پورو شاپورا (پېښور)، تاکسیلا (ټیکسلا) او نور د پوهې او هنر مرکرونه بلل کېدل او د افغانانو د پوهې او هنر، زیار، وړتوب او ویاړ څرګندوبه وو.

۴) اوسنی حالت:

ولې د ځنود ځان ځاني، هروړې او د پردو، رقیبانو د لاس وهنو، په دسیسو او ټګېو تېروتنو او غولېدو او د خپلو خواړو په ځای و نورو اړیکو، ګوډاګیان او غمېزو ته غوړ نیونو او په خپلو منځو کې د وېښو او نفاق دوی کمزوري کړي، ضعیف کړي، په جنگ جګړو یې اخته کړي، په مرګ ژوبلو مبتلا، هېواد یې ګندواله، تاریخي لوړ او وړ ویاړونه یې بایليي و په نجولو، سترنځو او مصیبتونو کې ښځ او راګېر شوي دي، چې د ځنود تفصیل او بیان (افغانستان ته اړول شوي زیانونه د شورویانو د مداخلې څخه) نومي اثر کې راغلي دي.

ځای او هېواد د کنډواله شوی او اولس په مرګ، ژوبلې، وژنې، لوږې، تندي، ویر، غم او ماتم کې لاهو او ډوب شوی دی او ظالمان، جابران او ګوډاګیان د دوی د مړیې توب په هڅه او لټه کې دي. (۱)

۱ - اخیستن چيني

۱- Marco Polo, Von Venedig nach China, Berlin ۱۹۷۲, SV ۲ ff und Sarif, Gul Janan, Geschichte der Afghanischen Erziehung und Bildung, Frankfurt amMain, S. ۱۷ff

۲- Fletcher, Arnold, Afghanistan- Highway of Conquest, Itheaca, New York ۱۹۷۵, S. ۲۴ und Sarif, a.a. O.S ۲۳ff.

د وړانیو، ستونځو، کړاوونو او غمونو لړۍ ډېره اوږده ده، چې مفصلې څېړنې او بحثونه اېجابوي. ولې دلته ورباندې د زیاتو تفصیلاتو ډډه کېږي، خود حل، خلاصون او عملي لارنا امېدې، سستي، دوېښنه او سرتیتیا ندي، بلکې پوهه، د ښو او بدو سم تفکیک، هوډ مني، رشنې، عدالت، یوالی، خپواکي، د خاورې پشپرتیا، اولسواکي، قانونیت او مشروعیت څخه دفاع، ملاتړ، فعالیت او حرکت دي.

که مرام موندونکې پیاوړتیا وي
د نفاق غمېز توب نه ځان ساتل کېږي
په جهل ناپوهې کې مو خطرو وینم پښتونه
څو مو وس وي هنر پوهه زده کول کېږي

نو ټولورشنو انسانانو او سپېڅلو افغانانو ته ښايي، چې راویش شي، بيدار شي، راټول شي، په علم او هنر پسې شي، د عدالت په خوا شي او خپل وجدان او ضمیر پاک وساتي او اولس، هېواد، کورنۍ او ځان ته د خدمت مصدر شي او د بشر دوستي، انساني کرامت او د بشر د حقوقو په درناوي، ساتنې او غښتوب کې فعاله برخه واخلي.

و من الله التوفيق

فرانکفورت ام ماین

۳- Thorbrun, a. a. O. S. ۴۰f und Der afghanische Beitrag Zur Welt-kultur, Frankfurt am Main ۲۰۰۲, S. ۵۷

۴- ظریف، گل جنان، په نړیوال کلتور کې د افغانانو ونډه، فرانکفورت امام ماین ۲۰۰۲، ۱۲ او ورپسې مخونه، ۴۰ او نور مخونه.

۵- ظریف، نوموړی اثر ۲۲، ۴۰ او نور مخونه.

۶- Srohmair, Gerhard (Hg), Al- Biruni, In den Garten der Wissenschaften, Leipzig ۲۰۰۲, S. ۸۴ ff, und Sarif, a. a. O.

S ۱۰۲f

۷- ظریف په نړیوال کلتور کې د افغانانو ونډه، ۲۵ او نور مخونه، ظریف، گل جنان، افغاني لیک دودونه، فرانکفورت او ماین ۲۰۰۹، ۲۰ او نور مخونه.

زده کړه

لیکونکی: معلم شفیق الله رحیم زی

زده کړې لپاره اساسي گڼل شوی دی.

کلاړک هال یو امریکایي روان شناس ۱۸۸۴-۱۹۵۲ زده کړې په هکله داسې نظر درلود، چې د هغه په عقیده د زده کړې له پاره اساسي اصل او عکس العمل ترمنځ رابطه قایمول یا په بل عبارت زده کړه هغه وخت صورت نیسي، چې د انگیزې او جواب ترمنځ یوه دوامداره رابطه برقراره شي ترڅو موضوع د تکرار او مشق په نتیجه کې عادت ته راشي.

دوه ډوله مثبت تقویت وجود لري:

الف: معنوي تقویت او مادي تقویت هغه تقویت دی، چې مستقیماً د جسم احتیاجاتو او ضروریاتو د رفعې سره تعلق نه نیسي، بلکې یو ډول معنوي انعام او تقویه ده، چې د ښه کار په مقابل کې زده کوونکي ته ورکول کېږي، لکه آفرین تحسین تقدیر او ازاد مکاتبو معلمین د ماشومانو اولیا یا والدین غالب هغه امور، چې غواړي زده کوونکو ته ورزده کړي. معمولاً د تقویت او انعام څخه کار اخلي.

مادي تقویت: هغه مثبت تقویت دی، چې د هغه په مرسته د یو ژوندي موجود جسمي نیاز او احتیاجات رفع کېدا شي، مثلاً یو ماشوم ته د یو عمل په مقابل کې یو جاکیت ورکول یا یو

انسان د یو فعال متحرک متجسس او پلټونکي موجود په توګه د تل له پاره دا هڅه او هاند کوي، خو د محیط او ماحول په هکله کوم، چې د انسان ژوند یې احاطه کړي معلومات حاصل کړي دا معلومات ممکن حتمي جنبه ولري او یا ذهني معلومات حاصل کړي، چې دا معلومات ارادي وي یا غیر ارادي.

د روان شناسي له نظره د زده کړې تعریف:

د انساني فرد په سلوک او کردار کې مثبت او بنیادي تغیر ته زده کړه وایي یا په بل عبارت د تجربې او تکرار په نتیجه کې کوم مثبت تحول او تغیر، چې د انسان په سلوک او کردار او اعمالو کې منځ ته راشي عبارت له زده کړې څخه دی.

د زده کړې په هکله ځینې معلومات:

د زده کړې تقویتی تیوري اکثر داسې ویل کېږي، چې زده کړه هغه وخت په ښه ډول سره صورت نیسي، چې تشویق او ترغیب سره ملګري وي. د دې نظر مطابق انعام او بخشش د

چې څلورم ډول تقویت (کله نا کله) په زده کړې زیات مؤثر تمامېږي او دا تقویت عادلانه اصل دی کوم، چې له دې طریقې زده کړه تر لاسه کېږي ممکن دایمي وي.

د اندازې له مخې د انعام موازنه باید په نظر کې ونیول شي یعنې انعام دومره ډېر نه وي، چې اصل هدف د زده کړې په انعام اخیستو تبدیل شي، که څه هم تقویت په زده کړه کې مهم رول لري، مگر په دې تیوري کې څه نواقص او ننگر تیاوې شته، چې عبارت دي:

① د زده کړې د تقویت له لارې مخانیکي او موقتي وي.

② پر تجربو ثابت دي، چې زده کړه باید ټول عمر په انعام متکي نه وي ډېر مسایل د تقویت څخه په غیر هم زړه کېږي.

③ که چېرې تقویت موجود نه وي، نو څنگه چې زده کوونکی په انعام عادت شوی وي، نو زده کړه توقف کوي.

شاگرد ته د ریاضي مسئلې د حل په نتیجه کې د تحفې په شکل قلم، کتابچه او پنسل ورکول. معمولاً د بخشش او انعام په ورکولو کې باید لاندې ټکو ته توجه وشي:

① د زور کړه د جواب سره سم باید ورکړای شي ترڅو شاگرد د انعام او مطلوب ترمنځ رابطه قایم کړای شي. سکینر (Skinner) امریکایي روان شناس د تقویت لپاره جدول ترتیب کړی، چې لاندې ټکي لري.

① یو امکان یې دادی، چې د هر جواب په مقابل کې تقویت ورکړی شي.

② دوهم امکان دادی، چې د ټاکلو جوابونو څخه وروسته باید تقویت ورکړی شي.

③ درېیم امکان یې دادی، چې دیو ټاکلي وخت څخه وروسته باید تقویت ورکړی شي.

④ څلورم امکان یې دادی، چې کله نا کله باید تقویت ورکړی شي. د تجربو او څېړنو په نتیجه کې ثابت شوې،

د ستور و کاروان

سایل

غزل

شپه مې شوگیر خوب په لیمو نه لرم
زړه کښې مې ته یې بله ارزو نه لرم
وایي هروخت چې زه به درشم اشنا
د زړه باوردې په وعدو نه لرم
شپه په ژړا ورځ په انتظار تېرېږي
وایي رقیب په تا پیرزو نه لرم
که زه دې وسوم هم به ته سوځېږي
نور انتظار په دروازو نه لرم
مثال د شمعې او پتنگ وگوره
نوره پروا په اوازو نه لرم
حسن بهار دی خزان مخکې لري
مینې کښې طمع د مزو نه لرم
سایله پتې پتې په خندا ولې شوې
امکان د پتو کرشمو نه لرم

عکسر خان چلاک

زخمي مارغه

ستړې ستړې پورته شوه گلونه ځینې والوته
خوله کې یې ثنا وه له ځنگلونه ځینې والوته
هغې تور کاڼې بلبکې شناخته پرېښوده
شناختو ځینې والوته قبرونو ځینې والوته
زړه یې د حیات خونینو غشو نه چاودلې وه
لاره د ښکاریانو چپاوو نه ځینې والوته
کېناسته په تیرې باندې سور گل ته یې وژړل
نیمه شپه د زور له امبارو نه ځینې والوته
ناسته وه د سیند په غاړه سیل یې د څپو کاوه
چیغو او فریاد کې کلکخونو حسین والوته
گرځي وچو دښتو کې عسکره سرگردانه اوس
لاره د آدم له اولادونو حسین والوته

معلم ته (سید نور)

په شاگرد مه کوه غصه معلمه
چې درنه واخلي څه فایده معلمه
چې د کوم سوال درنه پوښتنه وکړي
ورکړه ځواب هغه شیبه معلمه
چې غله نه کړي توجه خپل درس ته
ورته بیا ورکړه یو چوکه معلمه
ښایه شاگرد ته یو څه ښایه ښایه
مه کړه شاگرد سره دوکه معلمه
د علم زده کړه په هر چا فرض ده
په کې بوخت اوسه ورځ او شپه معلمه
گوره الله درنه پوښتنه کوي بیا
مه گڼه درس ویل لطیفه معلمه
درته سید نور په خپل پیغام کې وایي
شو زما شعر درته تحفه معلمه

گل رنگ (کوچوان)

لکه سپرلي کې چې ټوکېږي گلان
هومره په زړه مې را ورېږي جانان
شپه دې سوچونو کې سبا شي په ما
خدای خبر څنگه به خپلېږي جانان
ستا تصویرونه چې را یاد شي کله
قسم چې زړه زما وړانېږي جانان
که یې هرڅومره هېرومه نه هېرېږي
راته د سترگو سترگو کېږي جانان
ستاد هجران لمبو کې سوځي کوچوان
یوه لحظه لحظه مې نه هېرېږي جانان

دا هم معلم ته (سید نور)

کوه شاگرد باندې ډېر پام معلمه
چې يې د عقل بيخي خام معلمه
که درنه چېرته يو څو توري زده کړي
انشاء الله به يې وي انجام معلمه
د امتحان پارچه يې په غور گوره
چې پاتې نه شي څه کلام معلمه
چې شي ناسوب ورته يو غېر ورکوه
چېرته چې نه شي درنه ناکام معلمه
که ډېرې ورځې درس ته رانه شي دې
پلار ته يې وليږه پيغام معلمه
ځايوی نه شم ستا صفت په شعر کې
ډېر زيات دې لوی دا ستا مقام معلمه
اخر سید نور په دا خپل شعر کې وايي
درته سلام سلام سلام معلمه

پښتانه (سید نور)

وباسي کار نه کړي گيله پښتانه
خیر دی که نه دي په يو خوله پښتانه
خبره نه کوي خپل زور لگوي
نه لري دومره حوصله پښتانه
بڼه دی ژوندی ترې يو وتی هم نشي
چې کړي کوم ځای باندې حمله پښتانه
څوک وايي؟ چې دوه کسانو زور نه لري
لوټوي ټوله قافله پښتانه
کوي جنگ چا سره چې زړه وغواړي
هغه بيا ورځ وي او که شپه پښتانه
سید نوره دې باندې مې زړه نه خوښېږي
کوي سل ځل يو فيصله پښتانه

د ستوري کاروان ته ډالۍ

سمیع الله خاکسار

ژوندی شمه

کله به دا ستا په زړه کې ځای شمه
وځاوندنه جانانه چې ژوندی شمه
ټوله شپه سندر وکړې دې ستایمه
کله به دا ستا د تن زړگی شمه
میننه محبت به سره پالو بیا
کله چې دا ستا د لاس ښکړی شمه
پام کوه له سر نه مې خطا نه کړې
کله چې دا ستا د سر منگی شمه
ډېر به سمیع خاکساره وژاړي
کله چې د بل لاس کې زړگی شمه

خپل دوست محبت الله (محبت) ته ډالۍ

کوم سمیع الله خاکسار

پروت یمه هر دم سترگې راواړوه
راشه ای صنم سترگې راواړوه
ستا په غم کې وسومه ایره شومه
خوړم درته قسم سترگې راواړوه
ستا درته ولاړ یمه ژړېمه
مه کوه ستم سترگې راواړوه
ته مې ډېر هیڅ زړگي دوا وکړه
ډېر دې ژړولي دي سمیع خاکسار
ستا دي وي قسم سترگې راواړوه

د ستوري کاروان

سمیع الله خاکسار

ستړی ستړی شومه یاره که راځي
درته څارم سره لاره که راځي
د وخت ټولې رنگینې راته سور اوړ شوې
رسېدلی یم تر داره که راځي
ستا د عشق په لمبو و سومه ایره شوم
ای د سوي زړه پر هاره که راځي
د ژوندون اخر دیدن مې راشه وکړه
نور روان یم له دې نېاره که راځي
څه وکړم سمیع خاکساره څه وکړم
و سوبې انگاره که راځي

توبه وباسم

غزل

کډه له کلي په دې شپه وباسم
ستا له یاری ځینې توبه وباسم
خدای خبر بیا به سره یو شو که نه
نور دې د زړه له کور پخه وباسم
د وخت حالات راته سور شو په خدای
د سوي زړه درته گيله وباسم
د مینې ټول محل و یچار شو اشنا
ځکه له دې ځایه پښه وباسم
سمیع خاکساره بس نور څه پاتې دي
له خپل زړگي ځینې ټپه وباسم

د وطن درد منو بچیانو ته! (سید عبداللہ نادر)

وخت د خپل ځان، د خبرېدو گلہ

دغه زمان د ژېړېدو دی گلہ
بیاد عبرت د اخیستو دی گلہ
وخت غنیمت دی، خو له لاسه وځي
ژر شه چې وخت په تېرېدو دی گلہ
غلیم زموږ په سر نوشت کړې لوبې
وخت د خپل ځان د خبرېدو دی گلہ
تر څو به پروت یې د غفلت په خوب کې
دغه فرصت د وېښېدو دی گلہ
د معرفت په کور، یرغل راغلی
علمي بنیاد په نړېدو دی گلہ
چې لیرې نه شي له کارونه د علم
مضبوط قدم د اېښودو دی گلہ
هغو که وران کړ په جفا ستا وطن
تاته فرصت د جوړېدو دی گلہ
تر څو به مات وگوږ و خلاصه خوله یې
دغه حالت د پاڅېدو دی گلہ
په مغارو کې د وحشت یو ایسار
مصلحت موږ ته د وتو دی گلہ
که د همت څخه واخلې ته کار
خدا یو ستا نوم په ورکېدو دی گلہ
نادر ژړېږي ستا په غم کې مدام
ستا خوار حالت د ځورېدو دی گلہ

څو به په چکر چې د سپرلي غونډې موسم وي یار
داسې نه چې موږ ته قدم په قدم بم وي یار
نه مې شي باور چې خوشحالی به مې لیدلې وي
هر ځای چې ځمه نو هماغلته کې غم وي یار
دومره وخت مې نه کېږي چې تا باندې مین شوم
یو کال به یا کېږي او یا دینه به هم کم وي یار

صفی الله وفادار

غزل

عشقه لبونی دې کړم نور څه غواړې
ودې سوم لوگی دې کړم نور څه غواړې
تا هم د غریب په شان کاني وکړې
خپلو کې پردی دې کړم نور څه غواړې
وگوره دې زېږ زېږ خلی رنگ ته مې
هسې وچ لرگی دې کړم نور څه غواړې
تا په دې غمجن زړه د غلبیل په شان
سم سوری سوری دې کړم نور څه غواړې
زه که د جانان د ور بل گل وومه
لاړمه اغزی دې کړم نور څه غواړې
پاتې وفادار نه دی کور کلی کړه
بس دی لاروی دې کړم نور څه غواړې

څه بلا وخته (سالارزی)

زما قسمت کې څه بلا وخته
چې محبت کې مې معما وخته
نه پوهېدمه چې به گل اغزی شي
ارزو د مینې مې خطا وخته
ما خو گنله سپینه ورځ روښانه
نه ووم خبر چې ورځ لیلی وخته
زما خوشې ورځې دیار په طمعه
شپه تر سهار مې په سودا وخته
رانغلولا س ته خوږ دلبر د مینې
ځکه په کوکو مې ژړا وخته
په انتظار کې تل دیار لارې ته
ډېر وکتو سره مې ساه وخته
سالارزیه مینه دې یو خیال وخته
ښه چې له یار مې تمنا وخته

خلیل الله یوسفزی

د حقوقو او سیاسي علومو محصل

د عشق په دنیا کې عاشقی ده زما خوښه
جانانه ستا لیدو ته بې صبرې ته زما خوښه
چې ستا دیدن په کې وي نور څه نه غواړم له خدایه
ولو که غلامی وي غلامی ده زما خوښه
تر څو پورې به موږ مینه کړو په پنه
د داسې پټې مینې رسوایی ده زما خوښه
زه خلیل شاعر نه یم بس شوقي یم د شعرونو
چې رایاده شې په شعر کې شاعري ده زما خوښه

کله نا کله (سالارزی)

کله نا کله مې سلام اخله
دلبره ته زما پیغام اخله
د غمازانو په خوله مه لمبېږه
د سوي زړه نه مې الهام اخله
ملنگ د دره بڼوا مه شره
خبرې گېروان ته هم یو کام اخله
د بیرو سرو په حال رحم پکار
بې اسرې زړه ته لېږ ارام اخله
په شیطانی مې د رقیب مه رته
کله زما غریب کلام اخله
بې له تا ژوند زما امکان نه لري
نگاره ژوند ته مې لېږ پام اخله
سوو نارو ته مې لېږ غوږ ونیسه
دې سالارزي لره هم جام اخله

د ستوری د کور دوان

د خال مینې د ژوند واقعي قصه

لیکونکی: رحیم شاه حیات

ډېر پوټو د سپرلي په طمعه د خزان د سپېرو بادونو د لاسه پانې توې کړې، خو د خزان ترخو بارونو داسې وځپلې چې په ژوند کې یې سپرلی ونه لېده او د ټول عمر لپاره د اور خاشاک وگرځېدل داسې چې خال مینه په کوچنیوالي کې پلار خپل وراره ته د خپل زوی لپاره په بدل ورکړه او د وراره خور یې خپل زوی ته وکړه. کلونه تېرېدل چې د خال د مینې د ځوانۍ سپرلی را ورسېده او د مین اکا وراره او زوی هم زلمي شول. د څه وخت وروسته د واده لپاره تیاری شروع شو. لنډه دا چې وډونه وشول څرنگه چې خال مینه د رنگ څخه دومره ښکلې نه وه او قد یې هم لوړ نه و، نو کله چې واده وشو، نو د خال مینې د ژوند ترخې ورځې شپې شروع شوې داسې ترخې ورځې او شپې، چې لږ وخت وروسته د مین اکا وراره د بلې ښځې د کولو لپاره اراده وکړه. تقریباً یو کال وروسته د مین اکا وراره بله ښځه وکړه او لږ وخت وروسته یې واده هم وکړ. د دوهم واده کولو څخه وروسته د خال مینې ژوند نور هم ورپسې تریخ شو. خال مینې په کور کې دیوې داسې نوکړې په حیث ژوند تېره، چې سهار به یې ډوډۍ وخوړه نو ترمانښامه به یې بیا ډوډۍ نه ورکوله او داسې سخت کارونه به یې پرې کول، چې د کور نارینو به هغه کارونه هم سرته نه شو رسولی.

د هغې د زېږېښلي مخ څخه به له ورايه څرگندیده، چې د ژوند له ناکړدو سره سخته لاس او په گربوان ده، خو هغې نشو کولای، چې د خپل ژوند تودې او سړې خپل پلار او مور او یا نورو گاونډیانو ته ووايي، که چېرې هغې د خپل ژوند دغه حال پلار یا مور او یا گاونډیانو ته ویلی وای، نو پر هغې دیو وخت ډوډۍ هم حرامېده، نو مجبوره وه چې د ژوند دا سختې په صبرناک وجود وزغمي، خو که هرڅومره به یې دا سختې پټولې خو د هغې له زېږېښلي مخ د جړو وېښتانو د شلیدلي ټکري او له زړو چپلکو په ډاگه څرگندېده، چې ژوند یې دیوې غلامې له حیثيته هم ټیټ دی او په پټه خوله یې د ژوند د ناخوالو سره گربوان تر گربوان نیولی و.

کله چې مانښام به کور ته راغله، نو خسرو او ځوانې به ورته ویل، چې روژه دې خوړلې ده، ځکه دې لرگي یا گيا تر کوره را ورسول. مانښام به د روژه ماتې په وخت کې ورته د جوارو ډوډۍ په سیمه یزه لهجه سوکړک ورکړل شول او ورته به وویل شول، چې له موږ جدا کېنه هغه دیوې فقیرې غوندې د خپل کور د

کوهي په غاړه ناسته وه او د روژه ماتې د اذان په هيله به وه.

کله چې به اذان وشو، نو هغې به روژه ماته کړه او د اوبو سره به يې د جوارو ډوډۍ خوړه په همدغه سختيو کې يوه ورځ خال مينه او خسر يې په دې تکل له کوره ووتل، چې د غره څخه د څارويو لپاره گيا راوړي دا داسې وخت دی، چې کوچيان له گرم سيرو سيمو نه د خپلو رمو سره راستانه شوي دي. خال مينه او خسر دواړه د غره په لور روان شول او تقريباً د دوه نيم ساعتو پيدل مزل څخه وروسته هغه ځای ته ورسېدل، چې خال مينې به هره ورځ له هغه ځايه د لرگو يا گيا پنډ پر سر راوړه. په غره کې يې خسر او خال مينه سره بېل شول او هريو د خپل پنډ په پوره کولو لگيا شول. خسر يې خپل پنډ پوره کړ، بې له دې چې د خال مينې پوښتنه وکړي د خپل کور په لور را روان شو. تقريباً ۱۲ بجې به وو چې کورته را ورسېد، خو تر مازديگره د خال مينې هيڅ معلومات ونشو، خو چا څه غم پرې هم نه کاوه تقريباً څلور بجې شاوخوا به وو، چې د خال مينې د يوه نژدې گاونډي په موبایل کې چې خير نومیده زنگ راغی، چې يو کوچي شپونکي ورته وهلي وو او ورته وويل، چې دلته د يو لوی گړنگ لاندې د يوې ښځې جسد او ورسره يو د گيا پنډ پروت دی. خير گل سمدلاسه د خال مينې خبر کړ، چې خال مينه خو غره ته نډه تللې؟ د خال مينې خسر ورته وويل، هغه خو ما سره غره ته تللې وه، خو تر اوسه يې معلومات نه کېږي.

خير گل سمدلاسه د خال مينې خسرته وويل، چې دغسې يو کوچي شپونکي راته زنگ ووهه، چې دلته په يو لوی گړنگ کې د يوې ښځې مړ جسد او يو د گيا پنډ پروت دی. همغه وو چې د چم گاونډ خلک د غره په لورې روان شول، کله چې هلته ورسېدل د خال مينې مړ جسد د يو لوی گړنگ څخه لاندې پروت دی او د ژوند اخري سخته يې هم وځلکه او د ټول عمر لپاره د خپل کړيدلي ژوند سره خدای پاماني وکړه.

دغه د ژوند اخري ورځ به يې د واده څخه اته يا نهه کاله وروسته وه، خو په دنيا کې دخپل لاس يوه نښه يې هم پرېښوده او لکه د يوې بې مېوې ونې په مثال چې مېوه نه کوي او خاوند يې له ډېره قهره له سټې وباسي له دنيا څخه ولاړه.

له ځوان شاعر اتل سباوون سره مرکه

لیکونکی: سید شفیق الله رحیم زی

ځواب: تر

اوسه مې ۲۵

شعرونه لیکلي

دي

پوښتنه: اتل

صیب د شعرونو

مقدار مو ډېر

کم نه دی؟

ځواب: دا

چې زه متعلم یم د وخت له نشته والي سره مخامخ یم. زما په نظر دا هم د دې مصروفیت سره ډېر دي.

پوښتنه: د چا له شعرونو څخه متاثره یاستی؟ او د چا شعرونه خوښوئ؟

ځواب: دخپل محترم ورور احمد جاوید له شعرونو څخه متاثره او د غني خان، حمزه بابا، اسرار اتل او د چا چې ښه شعرونه وي خوښېږي مې. پوښتنه: په شعر لیکلو کې درسره چا مرسته کړې؟

ځواب: خپل ورور جاوید له ما سره ډېره زیاته مرسته کړې ده او کوي یې.

پوښتنه: دخپلو دوستانو سره اورین غونډې کوې کنه؟

ځواب: هو! ادبي دوستانو سره غونډې کوو. پوښتنه: له کومو دوستانو سره ادبي غونډې

د ستوري د مجلې گرانو مینه والو دا ځل مو د یوه ځوان او تکړه شاعر سباوون اتل سره د هغه د ژوند او شاعرۍ په باره کې مرکه کړې هبله ده، چې ستاسې د خوښې وړ وگرځي.

پوښتنه: اتل صیب که تر هر څه لمړی د ستوري مینوالو ته ځان وروپېژني خوښ به شو؟

ځواب: سلامونه، گلونه مینه او احترامات د ستوري گرانو لوستونکو ته زما نوم سباوون اتل د ډگروال لعل محمد زوی د کونړ د ولایت د خاص کونړ د ولسوالۍ او د تنر د کلي اوسېدونکی یم.

پوښتنه: که دخپلو زده کړو په باره کې لږ غوندې معلومات راکړي خوښ به شو؟

ځواب: مننه! زه اوس مهال د خاص کونړ د عالي لیسې د دولسم ټولگي زده کوونکی یم.

پوښتنه: عمر مو څو کاله دی؟

ځواب: زما عمر تقریباً ۱۸ کاله دی.

پوښتنه: څه علت و، چې شعر لیکلو ته مو مخه کړه؟

ځواب: له کوچنیوالي مې د شعر او شاعرۍ سره مینه درلودله، خو د وطن مینه وه، چې زه یې شعر لیکلو ته مجبوره کړم.

پوښتنه: څومره وخت کېږي، چې شعر لیکي؟

ځواب: تقریباً دوه کاله کېږي، چې شعر لیکم.

پوښتنه: تر اوسه مو څومره شعرونه لیکلي دي؟

ځواب: د خپلې خوږې مور او دخپل خوږ وطن

سره ډېر زیاته مینه کوم.

پوښتنه: واده مو کړی که نه؟

ځواب: نه تر اوسه مې د واده په اړه څه فکر نه

دی کړی او غواړم، چې خپلې زده کړې پر مخ بوځم.

پوښتنه: که په اخر کې افغان ځوانانو ته څه

پیغام لری؟

ځواب: زما پیغام ټولو افغانانو ته دادی، چې د

جنگ جگړې څخه لاس واخلي او د ورورۍ په فضا

کې خپل ژوند تیر کړي او ځوانانو ته مې دا پیغام

دی، چې خپلې زده کړې تر عالي درجې پورې

ورسوي.

والسلام

کوي؟

ځواب: افتخار عطا، سمیع الله خاکسار،

عبدالمنیر غیرت، ثناء الله شاهد، عبدالنواب

وسیم غورځنگ، واسیع الرحمن عزیز، فرید الله

حیات، خالد محبت سره کله کله ادبي بندارونه

جوړوو.

پوښتنه: اتل صیب ستاسې دوستان وایي، چې

د تل لپاره خوشحاله یاست؟؟؟

ځواب: بس دا د دوستانو مینه ده، چې زه یې

خوشحاله ساتلی یم او دا د هغوی نیک نظر دی.

پوښتنه: اتل صیب مینه مو کړې که نه؟

ځواب: ډېره خطرناکه پوښتنه ده، نو هو! ما

ډېره زیاته مینه کړې.

پوښتنه: د چا سره؟

سباوون اتل

زړه کې دیره مې کړه چې د زړه نه مې ونه باسې
خیال کې مې ساته گوره د ذهنه مې ونه باسې
کله چې دعا کوي او خدای ته په سجده یې ته
ای زما خوږې مورې دعا نه مې ونه باسې
زه خو په زړگي کې بس یو ستا مینه ساتلی یم
عشق گناه کار نشم د دین نه مې ونا باسې
کله چې خیرات د ښکلي حسن او دیدن کوي
زه گوره ملنگ یم قطار نه مې ونه باسې
مینه کې منصور یمه په دار باندې ختلی یم
خم د عشق په لاره د کاروان نه مې ونه باسې
ستا د درملنگ یم خیرات درنه نور نه غواړم
بس یو سوال مې ومنه غزل نه مې ونه باسې
زه (اتل) څه نه غواړم زاري درته کومه نن
ورک دې شم دکلي خو خندا نه مې ونه باسې

اوښکې دې د سترگو نه روانې شوې
لارې مې د زړه درېسې وړانې شوې
خوب کې مې جانانه داسې ولیدې
مخ دې رانه واپاره روانه شوې
زه دې په دیدن باندې موږ نه کړمه
مړه شې جنۍ مړه شې پېښمانه شوې
تا د محبت وعدې پوره نه کړې
ولې دومره زړرانه ستومانه شوې
ته زما یوه خبره نه منې
زه دې شوم عسکر ته قومندانه شوې
نه کوي اتله مینه نه کوي
ولې شوې خفه څومره نادر نه شوې

شیطان د پرېنټې په جامه پر لېسې ناول - دویمه برخه

لیکونکي: صف حیات

غوښتل، چې دا مسئله حل شي. پوښته مې ترې وکړه ساتونکي ته د پېښې په هکله څه وايي.

په ډېره تروه ټنډه يې ځواب را کړ د حضور زه غواړم چې دا مسئله زر حل کړه. يو خو شپه ده د بلې خوا ځينې مسافرو کليو و بانډو دي. ماهم ورته په تروه ټنډه وويل، ستا نوم څه دی او نمبر دې څه دی؟

زما نوم ارشد او زما نمبر Logbod۲ کې ليکل شوي زړ يې له جيبه کتابچه را وويستله د حاضرو مسافرو او نورو اشخاصو ترويناو وروسته ما د ساتونکي په ورځني کتاب کې لاسليک وکړ.

اور گاډي ته مې اجازه ورکړه په همدې ځای کې يو څو پوليسو څارنه کوله د لاسي څراغ په وسيله مې رڼا واچوله په رښتيا هم پېښه ډېره دردناکه او مجرمانه وه.

د پېغلې بدن دوه ځايه غوڅ شوی و. تنه يې د پاټلۍ په منځ کې پرته وه. نږدې شاواخو تختې او ځايونه په وينو سره وه. ډېر ويرونکي

زه په همدې وخت کې د مسافرو په هجوم کې د اور گاډي بڼې خواته ولاړم د ځوان مطلب دا و چې زه د اور گاډي کينې خواته ناست وم ما بيا پوښتنې پيل کړې آيا کوم وخت چې دغه سړي د لوڅو په ځنگل کې پناه شو ته د هغه څيرې څه ډول انسان وه قد او اندازه او څه ډول لباس يې په تن وه. ځوان په تسلي ځواب را کړ، افسر صاحب تياره وه او په غالب گومان هغه خو په څيره هم پټه کړې وه، خو بيا هم له منډې يې د څرگند بدلې چې ځوان غښتلی سړی وه.

د ځوان د دې خبرې څو نورو مسافرو هم تائيد کړې، خو ځينې مسافرو ويلې چې هغه دوه کسان په منډ لېدلې، خو نور ديو کس په حقله يقين کاوه. پېښه هم رښتيا دردونکې وه، خو پوره نه وه معلومه، چې پېښه ځان وژنه وه او که کومه بله مسئله وه.

د اور گاډي چلونکي او د مسافرو له څرگندونو څخه ما د اور گاډي ساتونکي گارډ په لور ور وکتل، چې زيات خپه او غمجن ولاړ و. وضع داسې معلومېده، چې په جنگ يې

گومان وژونکی په بس کې راغلی او همدلته کوز شوی. د تگ په دوران کې مې لاسي خراغ په وسیله رڼا واچوله، چې ماته یوه ښځینه سنډل بوت په نظر راغی، چې یو څو قدمه وروسته یو بل بوت هم په نظر راغی.

څرگندو چې دا د همغې پېغلې بوتان وه. دا د پېښې له ځایه شل قدمه وړاندې ساحه وه. سنډل مې پورته کړل او پولیس ته مې ورکړل په سنډلو د وینو کومې نښې نه وې. داسې معلومېده چې پېغله مخکې د ځان وژنې بوتانو ویستلو ته اړه شوې وه.

په هر حال، موږ خپلې پلټنې ته دوام ورکړ په همدې وخت کې استخباراتي پولیس په ویرېدونکي او تیز غږ سره اواز کړ. افسر صاحب لږ را تیز شه ما قدمونه کړندي کړل، چې نږدې ور سېدم نو له یو حیرانوونکې پېښې سره مخ شوم. گورو چې یو ماشوم په یو ټوټه کې نغښتل شوی او له دنیا او ما فیها څخه ناخبره پروت لږ ورتیت شوم ډېر ښکلی او نازولی ماشوم وه. معلومه خبره وه، چې د همدې مظلومې ښځې بچې وه په زړه کې مې نویي خیالونه پیدا شول. افسوس په داسې ظالمانو او جابرو خلکو. په دې وخت کې یو پولیس وویل: ښایي چې دا ماشوم د دې ښځې نا جایزه ارمونی اولاد وي له دې امله یې ځان وژنه او یا د مخالف شخص اخوا ورسره داسې عمل شوی وي. دا ځای د لوبو په ځنگلو کې د پېښې له ځای څخه ۴۰ قدمه وړاندې و.

په دې وخت کې استخباراتي پولیس وویل:

حالت وه. په زړه کې رنګ رنګ سوچونه او خیالونه را تلل او په زړه کې مې دا پرېکړې کولې، چې اخر د وژنې لامل څه دی.

په ځواب پسې اریان گرځېدم. آیا دا وژنه خودکشي یا قتل دی که ځان وژنه وي نو ولې د آسمان تورو ور پځو هم دا ځواب راکاوه، چې باران هم راتلونکی دی. بل طرف ته زما دنده وه. په هر حال اراده مې پیاوړې وساتله د اور گاډي له پاتلې څخه یو څو قدمه وړاندې مرکزي لویه لاره (شاهراه) چې د ښار او کلیو خلکو تگ را تگ ورباندې کېده ما هم په تیاره کې نظر وچاوه له لیرې ځای څخه یو څو دکانونه په نظر را تلل د خبرو په منع کې یو پولیس راته وویل، افسر صاحب هغله مخامخ د بسونو اډه ده موږ هم ور نږدې کېدلو له دې ځایه په د کلیو خلکو په بسونو کې تگ را تگ کاوه.

ځینو خلکو به په اسونو یا خړو سورلی کوله په همدې ځای یې دوه درې دوکانونه او یو وړکی د چاپو هوټل هم تر سترگو کېده.

ما دوه پولیس هغه دکان ته ولېږل او دیو کټ غوښتنه مې ترې وکړه. ما د څو پولیسو په ملګرتیا کالبوت روغتون ته ولېږد او، چې طبي کتنې (Post-Mortem) یې وشي. په دې وخت کې (ISI) استخباراتي پولیس د اسمان لورې ته وکتل او ویې ویل که باران پیل شي نو د وژنې شوې د وینو داغونه به باران وړان کړي. ما ورته وویل وژونکی هم د باران د موقع څخه استفاده کړې، ځکه باران به د ده اینسو پلونه وړان کړي. استخباراتي پولیس وویل، زما په

چې دواړه په بس کې راغلي وي او دلته نښکته شوي، چې دوکاندارانو به دوی لیدلي وي. تر لږ سوچ یې وویل، که بس کې راغلي وي نو د جیني ملگري به بېرته بس کې تللي وي خو پوښتنه دا و، چې مسافرو یو سړی په منډه لیدلی و، چې د لوڅو په ځنگل کې خیر همدې کې د خبر یو اړخه موجود و. موږ د لوڅو په ځنگل کې په یو جدا شوې لاره روان شو، چې د بس اډې ورسېدو، چې دلته څلور پنځه کسان موجود وو، چې درې دوکانداران وو او دوه عام وکړي. دا پنځه واړه د چایو په دوکان کې ناست وو. گومان کوم چې د همدې پېښې شوې پېښې په هکله یې خبرې کولې زموږ ناڅاپي ورتگ ورته د حیرانتیا پیدا کړه، چې موږ یې ولیدو سمدلاسي چوپ شول..... نور بیا

چې که دا چنۍ د ځان وژنې په نیت راوتې وای ښايي چې اولاد یې په کور کې پرېښی وی دخپل ماشوم دوه مړه سوچ خو به ورسره وای دا خود ماشوم سره جفا ده. یو پولیس وویل ښاغلیو ارمونی اولاد څوک په کور کې نه پرېږدي زما په یقین کوم سړی چې مسافرو په منډه لیدلی وه د دې جیني ملگري به وه. ما د پولیس نه غوښتنه وکړه، چې ماشوم را اوچت کړه او د لوږې د رفع کېدلو لپاره ورته له هوټل نه لږې شیدې راوړه او بیا لاړ شه د کلي یو پوه او عاقل سړي ته یې وسپاره. ماشوم مورا اوچت کړ له وجود غښتلی او ښکلی څرگندېده. عمر یې تقریباً د پنځو یا شپږو میاشتو وه. پولیس د کلي پر لور روان شو ما سره یو استخباراتي او یو عادي پولیس پاتې شول. ما استخباراتي پولیس ته وویل: آیا کیدای شي،

د کونړ د سیند پېژندنه

لیکونکی: عنایت الله افتخار

د کونړ سیند په حقیقت کې د کونړ دیو شمېر سیندونو مجموعه ده، چې په لرغوني اثارو کې د کونړ سیند وتلی مقام لري، چې دې مقام خپله د کونړ د خپلې شعاع لاندې راوستی، نو څرګه چې کونړ یوه غرنۍ سیمه ده او بې شمېره خوږونه او ردونه لري د بلېخوا د کنړ سیند په تاریخي اثارو کې د (راستا) په نوم یادېږي، چې د

دې نوم سره له یوې خوا نه افغانانو اشنایي درلوده د کونړ د سیند نوم چې د کونړ لپاره خورا زیات شهرت ورکړی، چې د همدې په وجهه د کنړونو ولایت په ټول هېواد کې ډېر ارزښتناک نوم باندې یادېږي.

دا چې د کونړ سیند په ټولو سیندونو کې چې په دې ولایت کې د سر سیند بلل کېږي او نور سیندونه په ولایت کې د همدې سیند معاونین ګڼل کېږي.

د کونړ سیند تاریخي سوابق:

د کونړ سیند زموږ د ټاټوبي د خورا لرغونو سیندونو له جملې څخه یو لوی لرغونی سیند دی، چې په پخواني اثارو کې په بېلابېلو نومونو یاد شوی او اهمیت یې په دې کې دی، چې د اریان په ویدي سردونو کې د (راستا) په نوم ستایلی شوی دی او زیات تاریخي قدامت لري. د کونړ ستر سیند د خراسان د سترو سیندونو له جملې یو لوی سیند دی، چې د امو څخه وروسته مهم مقام لري. په حقیقت کې د راستا دغه تاریخي قدامت دی، چې د کونړ ولایت ته یې تاریخي سابقه ور په برخه کړې. هغه په دې مانا چې په پخواني اثارو کې د کونړ د سیند څخه دومره یادونه او ستاینه شوې، چې هومره د کونړ ولایت نه ده شوې یا دا چې د کونړ سیند په اړوند تاریخي اثارو ته وکتل شي، نو په مقایسوي ډول د کونړ سیند څخه په پراخه پیمانه یادونه شوې.

د کونړ په اړه په سردونو کې پوره غور والی د هندوکش د لمنو واکانو غاړو د اریایانو د قبیلو

مهاجرینو پېښې او د کونړ د سیند په غاړو او شاگانو د هغوی د ځینو کورنیو مېشته کېدل د کونړ سیند نامتوالی په گوته کوي. د کونړ سیند په تاریخي اثارو کې د تل لپاره خپل لرغونتوب او اهمیت ساتلی دی او زموږ د ولسونو په ملي، کلتوري، فرهنګي او اقتصادي منابعو پوره اثر لري.

د کونړ سیند د ننگرهار د کامې ولسوالۍ سره د کابل سیند سره یوځای کېږي او د کابل د سیند په نوم شهرت لري، علت یې دا نه دی چې گوندې د کونړ سیند کوچنی دی، بلکې یوازینی علت یې دادی، چې د کونړ سیند برعکس د کابل سیند اهمیت لري، چې د کابل کوچنی سیند ته یې دومره اهمیت ورکړی، چې د کونړ سیند هم د کابل سیند په نوم یادېږي.

د کونړ سیند په تاریخي اثارو کې په لاندې نومونو یاد شوی (راسا) سید، اسرور، هېوان، مهران، بیدام، کاشغر، یارقند، یادکند، چترال سیند، لوی سیند، حواپس، چوتل په نومو یاد شوی

د کونړ د سیند سرچینه:

د کونړ سیند د (۴۰۰۰) مترو له لوړوالي څخه د ختیځ هندوکش له بېخه د بروغیل د کوتله، چې د واخان او یاد کند-ایارقند وادې سره نښلوي سرچینه اخلي د دې سیند اوبه لومړی سر کې د خورودنو د اوبو د یوځای کېدلو وروسته چې د مخه یې نومونه واخیستل شول له اوچتو غرونو له لوړو ارتفاعاتو او سلسلو څخه را ښکته کېږي او په تدریجي ډول سره زیاتوالی مومي او د اوبو زیاتوالی او په فوق العاده چټکتیا او غښتلي ځواک په څیر خپل جریان ته ادامه ورکوي یا په بل عبارت د کونړ سیند د پامیر له لوړو سطحو څخه، چې د (پشت خو) د بیلتون نیاغ یو څوکه ده، چې (دامور اکسوس) سیند سرچینه هم پکې ده د هماغه څوکې د بلې ډډې څخه راوتلی دی.

د کونړ سیند چې د کونړ ولایت وادي په منځ کې مست او یاغي روان دی د شمال څخه تر جنوب پورې جریان لري، چې د کوچني پامیر څخه شروع کېږي. دغه سیند لکه چې دمخه مو وویل یو بل رود چې د مهران کوچنی رود دی او هندوان (هندوکش) څخه سرچینه اخلي، چې د همانان له حد او سیمې له مینځه

او بلهاري څخه تیرېږي.

په لنډه توګه چې د کونړ سیند د هندوکش له بروغیل له کوتله یعنې د پامیر هندوکش څخه، چې دا همغه یشاد (ایشاد خو) غردی. د سیلیون د غرد څوکې له ختیځ اړخ څخه سرچینه اخلي او بیا وروسته خپل مسیر ته ادامه ورکوي.

د کونړ د سیند معاونین:

د کونړ سیندونه چې د کوچني رودونو څخه عبارت دي: د کونړ سیند مخکې لري، چې د چترال يعني پامير د ختيځې درې څخه را تېر شي د وارنوې په برخه کې د افغانستان پولې مهمې کرښې ته را ننوځي د يو شمېر رودونو څخه يې ترکيب موندلی دی، چې تر دغه ځای پورې ديارکند چترال په نوم نومول شوی.

د کونړ سيند نور معاونين عبارت دي له: لنډې سيد، ښکوري رود، د نوآباد خوږ، هېوال خوږ، د باديل درې خوږ، د ديوې گل درې خوږ، د څوکی خوږ، پېچ سيند، وايگل سيند پادون سيند او داسې نور ډېر کوچني او لوی رودونه د کونړ د سيند معاونين دي.

د کونړ د سيند رنگونه

(بصير بيدار ستوری)

بياد کونړ سيند په مستيدو راغی گډا کوي
شور کوي، مستي کوي، څه ناز وادا کوي

وايي چې لعلونه دې پراته زموږ سيندونوکې
شنه شنه ځنگلونه خزانې لري په غرونو کې

ورک دې هغه څوک شي چې دا ستاد سرسودا کوي
هره يوه دره دې ده کونړه! د وياړونو کور

دا زموږ جنت زموږ د خوب د تعبيرونو کور
ستا آبادي غواړي هر زلمی درته دعا کوي

ای گرانه کونړه! ستاد هرې يو درې نه زار
دا محلي ماني ستاد گردونو او کوڅې نه زار

ستاد اوړي شپه کې سپوږمۍ څه ښکلې رڼا کوي
ای گرانه کونړه ته تاريخ د مېړنو کې

کور د عالمانو ته ټاټوبی د شملو يې
ستاد کونړ سيند صفت بيدار ب خامخا کوي

مشرق په پښتنو آباد دی

جنرال عبدالصمد مومند

دا چې آباد دی په ننگيالو آباد دی
بس په ښکلا د لیونو آباد دی

د ازمایښت دی څه حد پاتې نه شو
پښتون زړگی خوپه وعدو آباد دی

جانانه ستا دیاد له غمه زار شم
ژوند مې د څړیکو په څپو آباد دی

د انتظار لمحې شمېر مه ناست یم
تلوار مې هم په تسلو آباد دی

صمده زار شم له شملو نه د دوی
خدا پر و مشرق په پښتنو آباد دی

د کونړ سید جمال الدین افغان پوهنتون د استاد محمد ریحم خاکسار سره مرکه

مرکه لیکونکی: سميع الله خاکسار

پوښتنه: محترم استاذ صاحب که د هر څه د مخه د ستوري مجلې درنو لوستونکو ته ځان ور وپېژني خوښ به شو؟

ځواب: مننه زما نوم محمد رحيم خاکسار د مرحوم سيد رحيم ځوی د کونړ وند و ولايت د خاص کونړ د ولسوالۍ د کوزې اراځۍ د کلي اوسېدونکی يم فعلاً د سيد جمال الدين افغان د پوهنتون د علمي مرکز غړی يم.

پوښتنه: د شخصي ژوند او عمر په هکله څه معلومات راکړئ؟
ځواب: د شخصي ژوند په اړه به ووايم، چې واده مې کړی د الله تعالی په فضل او کرم سره پنځه اولادونه لرم او اوس مهال ۲۷ کلن يم.

پوښتنه: محترم استاذ صاحب د زده کړې په اړه معلومات راکړئ؟
ځواب: ما په خپل ژوند کې دوه ډوله زده کړې کړي دي. يو خصوصي زده کړه ده او بله رسمي زده کړه ده، چې زیاتره خصوصي زده کړه مې په ديني علومو کې د هېواد څخه د باندې په گاوندي هېواد پاکستان کې تر سره کړې ده، چې په ۱۹۹۸ ميلادي کال د گنج د مدرسې څخه فارغ شوی يم، چې د قرآن کریم د حفظ تر څنگ مې نور فنون هم لوستي. د مدرسې څخه چې فارغ شوم، نو سمدستي مې عصري زده کړو ته مخه کړه چې د خاص د کونړ په عالي لیسې کې شامل شوم، چې په ۱۳۸۲ هـ ش کال کې د دولسم ټولګي څخه فارغ شوم، چې په ۱۳۸۴ هـ ش کال کې د کانکور په ازموینه کې د ننگرهار پوهنتون د ښوونې او روزنې په پوهنتون کې شامل شوم او په ۱۳۸۸ هـ ش کې ترې په لومړۍ درجه فارغ التحصيل شوم. اوس مهال د لوړو زده کړو د وزارت لخوا د ايران اسلامي جمهوریت ته د ماسټري بورسونو ته معرفي شوی يم، نو هیله ده چې دا اميد مې هم پوره شي.

پوښتنه: محترم استاذ صاحب د خپلو دندو په اړه معلومات راکړئ؟
ځواب: ما د خپل ژوند په بهير کې ډېرې دولتي او غير دولتي دندې اجرا کړي دي، چې له دې جملې يې ځينې په لاندې ډول دي:

په ۱۳۸۲ هـ ش کال کې د خاص کونړ په لیسې کې د ښوونکي په توګه دنده تر سره کړې ده، بيا په ۱۳۸۴ هـ ش کال کې د ننگرهار ملي راډيو ټلويزون کې د ديني خپرونو په ډيپارټمنټ کې په دنده وګمارل شوم،

چې وروسته له یو کال څخه د درس بوختیا له امله را څخه دنده پاتې شوه په ۱۳۸۲ هـ ش کال کې د عربي خیریه موسسې هبة الاعانه سره د مشاور په توګه دنده اجرا کړه، په کال ۱۳۸۸ هـ ش کې د خاص کونړ په عالي دارالمعلمین کې د استاذ په توګه مقرر شوم، چې ډېر زړه نوموړي دارالمعلمین د تدریسي مرستیال په توګه وګمارل شوم له نېکه مرغه کله چې په کال ۱۳۸۹ هـ ش کې د ښاغلي حامد کرزي په ځانګړي لورینه د سید جمال الدین افغان پوهنتون کې د آزاد رقابت له لارې د نامزد پوهیالي په توګه په دنده وګمارل شوم، چې اوس مهال د تاریخ او جغرافیې څانګې امر په توګه تدریسي او اداري چارې ترسره کوم. پوښتنه: څومره موده کېږي، چې د سید جمال الدین افغان په پوهنتون کې د استاذ په صفت دنده تر سره کوي؟

ځواب: نږدې یو نیم کال کېږي، چې په نوموړي پوهنتون کې د استاذ په صفت دنده اجرا کوم. پوښتنه: د پوهنتون د ودانۍ په اړه معلومات راکړئ؟
 ځواب: څرنګه چې لږ وخت کېږي تاسیس شوې ده خپله ودانۍ نه لري او د کونړ د دارالعلوم په ودانۍ کې خپلې تدریسي چارې پر مخ بیایم له نېکه مرغه اوس مهال د دوو پوهنځیو د ودانیو چارې ډېرې په چټکه توګه سره روانې دي، چې یوه د ښوونې او روزنې د پوهنځی وودانۍ ده او بله د کرنې د پوهنځي وودانۍ ده، چې په دې نږدې راتلونکي کې په ګټه اخیستو ته چمتو شي. پوښتنه: اوس مهال مو د زده کوونکو شمېر څومره دی؟
 ځواب: اوس مهال مو د زده کوونکو شمېر د ۴۰۰ څخه زیات دی. پوښتنه: اوس مهال څومره ښوونکي په تدریس بوخت دي؟
 ځواب: اوس مهال قابو ۲۵ تنه ښوونکي په تدریس بوخت دي. پوښتنه: اوس مهال د سید جمال الدین پوهنتون کوم کوم پوهنځي لري؟
 ځواب: اوس پکې درې پوهنځي دي، چې عبارت دي له د ښوونې او روزنې پوهنځی د زراعت پوهنځی او د شرعیاتو پوهنځی لري.

پوښتنه: په اخره کې که څه پیغام لري؟
 ځواب: پیغام مې ټولو هېواد والو ته او په ځانګړې ډول محصلینو ته دادی، چې د ټوپک په ځای قلم په لاس کې واخلي او د خپل د هېواد په ودانولو کې برخه واخلي، چې ترڅو د خپل ژوندانه سطحه لوړه او د سیالو سره سیال شي.

محترم استاذ صاحب د ستوري مجلې اداره له تاسې څخه مننه کوي، چې سره له دومره مصروفیتونو مو له موږ سره مرکه وکړه او خپل قیمتي وخت مو خپلو گرانو لوستونکو ته وقف کړ. ستاسو څخه هم مننه، چې د ستوري مجلې په خپرونه کې مو موږ ته د خپلو خیالاتو د اظهار موقع راکړه.

مننه

اداره

د خاص کړند ولسوالۍ د پخواني ولسوال صاحب استاذ محمد حنيف (خيرخواه) سره مرکه

مرگه کوونکی: سمیع الله (خاکسار)

- ① پوښتنه: محترم ولسوال صاحب که د هرڅه دمخه د ستوري مجلې درنو لوستونکو ته ځان وروپېژني؟
- ځواب: زه محمد حنيف (خيرخواه) د مولوي محمد زمان ځوی د کونړ د ولايت د څوکی د ولسوالۍ اوسېدونکی یم، چې په ۱۳۵۲ هـ ش کال کې زیږېدلی یم او فعلاً د خاص کونړ د ولسوالۍ د ولسوال په صفت دنده اجرا کوم.
- ② پوښتنه: محترم ولسوال صاحب که د خپلو زده کړو او عمر په باره کې معلومات راکړئ خوښ به شو؟
- ځواب: ابتدايي زده کړې مې د ملا مزید بابا په متوسطه کې ترسره کړې، کله چې روسانو زموږ په گران هېواد افغانستان باندې يرغل وکړ او په کونړ ولايت کې خپلمنځي جنگونه د کونډونو تر مینځ شروع شو، نو موږ هم مهاجر شوو او د جلوزو په کمپ کې مو سکونت اختيار کړ او د اتحاد د عالي لیسې څخه فارغ شوم، چې په لږو کلونو کې مې تعلیم تر ۱۴
- پورې د اسلامیاتو په څانگه کې بشپړ کړ او عمر مې نږدې ۳۹ کاله دی.
- ③ پوښتنه: محترم ولسوال صاحب د شخصي ژوند په اړه معلومات راکړئ خوښ به شو؟
- ځواب: دا چې په ۱۳۲۹ هـ ش کال کې مې واده کړی دی تردې مهاله نهه اولادونه لرم، چې څلور هلکان او پنځه لورگانې دي.
- ④ پوښتنه: محترم ولسوال صاحب تر اوسه مو کومې دندې اجرا کړي دي؟
- ځواب: د باجوړ په کمپ کې د (Best) موسسې سره د څلورو مکاتبو د مسئول په صفت د ۳۲ میاشتو لپاره دنده اجرا کړې ده، چې په همدې مهال کې د (۷۰۰) کورونو مهاجرینو مشري مې هم په غاړه لرله. د دې ترڅنګ د مختلفو موسساتو او اینجوگانو سره مې دندې اجرا کړي دي او د مهاجرینو او موسساتو ترمنځ د ارتباطاتو مسئولیت هم په غاړه درلود، لکه د یونیسیف (اینټرساس) او د پاکستان حکومت تحصیل داری کله چې په

ځواب: ۳۴ کسان د ولسوالۍ ۴ کسان په څارنوالۍ کې کار کوي، سربیره پردې ۱۸ کسان په امنیت ملي کې ۴ کسان په قضا کې ۱۰۲ په قومندانۍ کې او ۴۰۰ محلي پولیس ورسره د سرحدي پولیسو ۴ ټولۍ د ملي اردو د دوهم کنډک او د اتلافي ځواکونو یو ټولی لرو.

۸) پوښتنه: محترم ولسوال صاحب د خاص کونړ د ولسوالۍ امنیت څنگه دی؟

ځواب: دا چې د خاص کونړ ولسوالۍ یوه سرحدي ولسوالۍ ده او د سرحدي ټولې لارې خلاصې دي. سیمې خاردار (کمر بند) نه لري، خو بیا هم د لوی الله فضل دی، چې امنیت په کامله توګه تامین دی او حالت نور مال دي. د شامکار نه تر منګوالۍ پورې بشپړ امنیت دی.

۹) پوښتنه: محترم ولسوال صاحب که د بیا روغونې په اړه راته ووايي، چې په خاص کونړ کې د بیا روغونې پروژې شته او که نه؟

ځواب: تاسې پوهېږئ، چې د خاص کونړ په ولسوالۍ کې د جناب محترم شامحمود (میاخلیل) په هلو ځلو د منګوال د لیسې څخه د بیا روغونې کار شروع شوی دی، چې په تېرو څلورو کلونو کې د سترګو لیدلای انکشاف را مینځ ته شوی دی، چې بېلګې یې د ولسوالۍ تعمیر، مکاتب، سرکونه، ویالې، سربندونه، پلونه او داسې نور په ګوته کولای شو.

۱۰) پوښتنه: په نږدې راتلونکي کې کومې د بیا روغونې پروژې په لاس کې لری او که نه؟

ځواب: د کونړ ونود ولایت د قدرمن والي جناب سید فضل الله واحدې په خاصه توجو او

(۲۰۰۴) م کال کې خپل گران هېواد ته راستون شوم د گټو په قلعو کې مې سکونت اختیار کړ، چې په ۱۳۸۲ هـ ش کال د ولایتي شورا مالي او عمومي مدیر په صفت، چې تر ۱۳۸۹ هـ ش کال پورې مې دا را سپارل شوې دنده اجرا کړه او همدارنګه په ذکر شوې نېټه د انتخاباتو د خپلواک کمیسیون سره د عامه پوهاوي ولایتي ټرینر (Pot) افسر په صفت دنده اجرا کړه، چې په کال ۱۳۸۹ هـ ش کال کې د خاص کونړ د ولسوالۍ د ولسوال په صفت په دنده وگمارل شوم، چې ترې دې مهاله نوموړې دنده ته ادامه ورکوم.

۵) پوښتنه: محترم ولسوال صاحب څومره موده کېږي، چې د خاص کونړ د ولسوالۍ د ولسوال په صفت دنده اجرا کوئ؟

ځواب: نږدې یو نیم کال کېږي، چې د خاص کونړ د ولسوالۍ د ولسوال په صفت دنده اجرا کوم.

۶) پوښتنه: د خاص کونړ د ولسوالۍ د تعمیر په باره کې معلومات راکړئ؟

ځواب: د خاص کونړ ولسوالۍ څلور تعمیرونه لري، چې دوه د ولسوالۍ او دوه د قومندانۍ تعمیرونه دي، چې د ولسوالۍ تعمیر په دوو منزلونو او د قومندانۍ تعمیر په یو منزل کې په پاڅه او اساسي ډول جوړ شوی دی.

۷) پوښتنه: محترم ولسوال صاحب که د خاص کونړ د ولسوالۍ د پرسونل په اړه معلومات راکړئ؟

سره همکاري ونه کړي، نو دولت په اصلاحاتو پاتې راځي.

۱۷ پوښتنه: محترم ولسوال صاحب که په اخر کې د ستوري مجلې درنو لوستونکو ته څه پيغام لري مهرباني وکړئ؟

ځواب: هر څوک چې د ستوري مجله لولي که په خارج کې دي او که په داخل کې دي غوښتنه مې داده، چې بايد خپل راتلونکي په نظر کې ونيسي، خپل مذهب او دين ته وفاداره و او سپري خپلې خاورې، وطن، کلتور او عنعناتو ته د احترام په سترگه وگوري. د تعليم کچه لوړه کړي او سيالو هېوادونو سره د علم په واسطه ځان برابر کړي زيار وباسي چې نړۍ کې سيال او مخکښه افغانستان ولري.

په آخر کې د ستوري د مجلې څخه ډېره مننه کوم، چې زما پيغام يې هېواد والو او درنو لوستونکو ته ورساوه.

د ستوري د مجلې اداره له تاسې څخه هم مننه کوي، چې سره له دومره مصروفياتو مو موږ ته خپل قيمتي وخت راکړ.

په درنښت

پاملرنه د خاص کونړ په ولسوالۍ کې لاندې پروژې د کار لاندې دي. د سپين جومات تر څنگ د مال منډي يا ميله بازار، د کاویر سرک، د شامکار مکتب د احاطې دېوال، په سر کې يې د اوبو حوضونه او د ويالو بندونه، د ولۍ د سرک پروژې، په بر سرای کې نړۍ سرک، د چندراو عيدگاه، د دې سره سره د ملي پيوستون کارونه په مختلفو کليو کې روان دي.

۱۸ پوښتنه: محترم ولسوال صاحب د خاص د کونړ د ولسوالۍ مشران در سره په امنيت کې مرسته او همکاري کوي او که نه؟

ځواب: د خاص کونړ ولسوالۍ څو مختلفې پرمختيايي شوراگانې لري، لکه ټولنيزه پرمختيايي شورا، د DDi شورا، د علماؤ اصلاحي شورا، د CDD يا کليوالي شورا، چې دا شوراگانې د امنيت په برخه کې واقع مهم رول لري او د دې ولسوالۍ امنيت د مخورو علماؤ کرامو او مشرانو لخوا تاسيس شوې ده که څه هم يو متل دی. (غټې تيرې په وړو تيرو په دېوال کې ټيگيدالې شي)، نو همدغه وجه ده، چې که چېرته ولس د دولت

ای زما خوږه هېواده

بصیر بیدار ستوری

ای زما گرانه هېواده
ستا زخمي وجود فریاد کړي
امن سوله له خدای غواړي
دا جنگونه چې را یاد کړي
په سلگو کې په بنیرو شي
د بنمنان مې ټول برباد کړي
چې په مات ته سپک نظر کړي
هغه ټول ته نامراد کړي
ای زما گرانه وطنه!
ستا فریاد کله څوک اوري
لایې زړه یخ شوی نه دی
د بنمنان اوس هم په مورچه دی
سره اورو نه دي بلېږي
ستا بچي په کې سوزېږي
د پامیر نه تر بولانه
جنازي دي پورته کېږي
پښتانه په کې تبا شول
لا به نور هم تبا کېږي
جنگ به لږدی که په بر
خو پښتون په کې ورکېږي
مور بهي وسه ناتوان یو
په ژړا موزړه سرېږي
هر پښتون گوته په خوله دی
د بیدار زړه پرې خوږېږي

ای زما خوږه وطنه
ته مې ځاله د زیږون یې
ته مې تن ته مې وجود یې
ته ټاټوبي د پښتون یې
ته مې مینه ته مې ساه یې
وسيله مې د ژوندون یې
ای زما گرانه هېواده
په تا څه وشو څه کېږي
هره د شته دې اور اخلي
هره یو سیند دی لمبه کېږي
کاني بوټي ځنگلونه
دي د جنگ اور کې سوزېږي
د بنمن هېڅ اسره ونه کړه
زړه یې اوس هم نه یخېږي
خپل منځي جنگو تبا کړي
بیا غلیم درته گواښېږي
تور او سپین سره یو شوي
بیا څه چل دی څه به کېږي
ای زما گرانه وطنه!
ستا بچي ستا د بنمنان دي
د اغیارو په ډالرو
وږي شوي دي لېوان دي
ستا په غوښو نه مړېږي
بس اخته په چور تالان دي
ستا د سړيې سوا کړې
تا به پلوري تجاران دي

پښتون

استاد عمر پاڅون (جرمني)

بيا ځان بولي چې همدې د قوم رهبر دی
خپل قوم څه کړي ملت او وطن څه کړي
چې مين نن په پيسو دی په ډالردی
چې د دوه روپو خاوند شي په دنيا کې
ځان ترې ورک شي و آسمان ته يې نظردی
د کار پيل په بې غورۍ وکړي يارانو
وروستی عقل يې بيا راغلی پخپل سردی
په يووالي او اتفاق کې صلاح نشول
بې اتفاقی کې دغه قوم اول نمبردی
خپلې ښځې او لونې کنسينوي په کور کې
وايي خان دی نواب او معتبردی
که کوم ورور يې پخپل ژوند کې کامياب وي
دا بل ورته حاسد، بعض گردی
لويي نه پېژني چې څه کې ده يارانو
هر مجلس کې بس په باتو باندې سردی
نه څه اوري نه څه لولي پخپل ژوند کې
سياست کې په هر څه باندې خبردی
خو، بلواک نه مني خپلواک دی پاتې شوی
خپلواکي که ازادي ده استقلال ده کلچر دی
هر غليم يې تمبولی او شرلی له خپل خاورې
استعمار ته نيغ ولاړ دی او چت غردی
پښتنو ته نور دو عا د هدايت کوي پاڅونه
چې هر څه دی بيا هم ستا د زړگي سردی
ميلمه پال دي، وطن پال او اسلام پال دي
ځکه گران چې نن پر ما پاڅون عمر دی

پښتون داسې په نړۍ کې يو ټبر دی
چې که مشردی که کشر پخپل سردی
نيم سړی په کې هيڅ چېرې نه ځاېرې
ټول منونه که وي ښځه او که نردی
هر يو مړی يې په ښو سره يادېرې
خو ژوندی يې په دنيا کې در پردی
لاله ننده د پيسو په ټوليدو دی
تعليم پريږدي بې سواده بې هنردی
پيسه دار يې بيا دوه درې ودونه کاندې
اميرانو نه يې بيا ورک کور او دفتر دی
خپل خدمت ته بلا والی ملا ماتي
خو پرديو ته يې وهلی بيا ټبردی
ښکيلا کگرو دي ويشلي په قومونو
ويشل شوی دا ملت په لرو بردی
د سنگر او د مورچل لوی قهرمان دی
خو په سوله کې ترې ورک لار او گودردی
په ملي گټو هيڅکله را ټول نشول
د هر مشري يې پخپل کور باندې نظردی
د پښتو او د اسلام نارې کړې پورته
خو په دواړو کې يې خوړلی خپل ځگردی
يو ملي قايد يې قوم کې پيدا نه کړو
کس ناکس ته وايي همدا زما ليدردی
خپل ولس د تباهي کندی ته سيخ کړي
ځکه دا چې تالي ختي دي غلام دبل نوکردی
د پردو په اوږو بار راشي وطن ته

زه به ځم افغانستان ته

لایق زاده لایق

ترڅو به مهاجر یم، پروت به داسې در په دریم
 بې منزله به تر کومې، زه روان کډه په سر یم
 یوه ورځ به مې در دونه حال د زړه وایي ارمان ته
 زه به ځم افغانستان ته، زه به ځم افغانستان ته
 ”جرمني“ دی که ”هالنډ“ دی، که دی ”فرانس“، ”سویز لینډ“ دی
 که ”بلجیم“ دی که ”ډنمارک“ دی، که ”سویډن“ دی که ”انگلینډ“ دی
 دغه واره کله رسي گران کونړ او بدخشان ته
 زه به ځم افغانستان ته، زه به ځم افغانستان ته
 ”کاناډا“ که ”امریکا“ ده که ”ناروې“ که ”افریقا“ ده
 که دې ”چکوسلواکیا“ ده که ”پولنډ“ که ”اسټرلیا“ ده
 ټول لوگي شه په څو وارې قندهار ته هم لغمان ته
 زه به ځم افغانستان ته، زه به ځم افغانستان ته
 زه چې چېرته هم اوسېږم، د وطن خوبونه وینم
 د دنیا په هر بڼایست کې، د خپل تن رنگونه وینم
 بې صبري دهر نظر مې، په خیر وایي ټول جهان ته
 زه به ځم افغانستان ته، زه به ځم افغانستان ته
 دغه خرې پرې خاورې، راته گراني له سروزرو
 دغه کاني کاني غرونه، ډک د سپینو ملغلرو
 د کابل لارې به ښکل کړم، غېږ به ورکړم پغمان ته
 زه به ځم افغانستان ته، زه به ځم افغانستان ته
 که مې زړه جلال آباد دی، نو نظر زما پنجشیر دی
 که مې حسن ننگرهار دی نو هرات گل د نیمروز دی
 احترام لرم په زړه کې، هر پښتون او هر افغان ته
 زه به ځم افغانستان ته، زه به ځم افغانستان ته
 یه د آمن دعویدارو، زما کور د آمن کور کړئ
 نور وحشت مې په کار نه دی، پر هرونه مې ټکور کړئ
 دا آواز کوم ((لایقه)) دوختونوهر کاروان ته
 زه به ځم افغانستان ته، زه به ځم افغانستان ته

غوري (Fat) کلهترول

ډاکټر رحمان شاه مومند (امريکا - کلفورينا)

۱- تري گليسرايد. Triglycerides
۲- کليستيرول.
Triglycerides تري گلسرايدز د غورو يوه مهمه برخه جوړوي او په بدن کې د انرجي لپاره استعمالېږي دې ته شحمي تيزاب (Fatty acid) هم وايي او په درې ډوله پيدا کېږي.
A- مشبوع شحمي تيزاب:
(A Saturated A Fatty acid)
B- لږ نامشبوع شحمي تيزاب
(Monoun Saturated Fatty Acid)
C- ډېر نامشبوع شحمي تيزاب
(Polyun Saturated Fatty Acid)
مشبوع غوري هغه دي، چې د کوتې د حرارت په درجه جامدېږي د کوچو غوري ۵۹٪ او د غويي وازده (غوري) ۵۴٪ مشبوع شحمي تيزاب لري او د کوتې په حرارت کې جامد وي.
حيواني غوري په زياته پيمانه مشبوع شحمي تيزاب لري او نباتي غوري ډېر غير مشبوع (مونو غير مشبوع، پولي غير مشبوع) شحمي تيزاب لري. کوم خواړه چې Saturated Fats زيات لري او خوړل شي دې سره د وينې کلهترول زياتېږي او هغه خواړه چې غير مشبوع غوري Unsaturated Fats ولري او خوړل شي، نو په دې عمل سره د وينې د گلهترولولو

غوري د بدن د ضرورياتو څخه يو مهم مواد دی او له دوه ترکيبي مادو څخه چې کلهترول او تري گلسيرايډ نومېږي جوړ شوی دی زموږ بدن د ضرورت وړ غوري د نورو دوه غذايي گروپونو څخه لکه کاربوهايډرېټ او پروټين څخه جوړوي او د هغو غورو څخه يې چې د خوارک سره بدن ته داخلېږي فرق يې وپېژندل شي.
د غورو هغه يوه برخه کومه چې د خوړو سره بدن ته داخلېږي زموږ بدن يې د ضرورت په اساس په مصرف رسوي، نو که چېرې د ضرورت څخه زيات غوري و خوړل شي هغه په بدن کې ذخيره کېږي څه وخت چې غوري د ضرورت نه کم بدن ته داخل شي نو د ذخيره شوو غورو څخه بدن استفاده کوي، نو په همدې وجهې سره د بدن غوري کمېږي.
زموږ بدن د خپلو فعاليتونو د سرته رسولو لپاره انرجي ته ضرورت لري، چې دا انرجي د مختلفو خوړو څخه لکه پروټين، غوري او کاربوهايډرېټو څخه لاس ته راوړي.
کلوري ۱۲٪ د پروټين ۳۰٪ د غورو او ۵۸٪ د کاربوهايډرېټو څخه په لاس راځي. بله سروي ۱۲٪ پروټين، ۴۲٪ د غورو او ۴۲٪ د کاربوهايډرېټو څخه حاصلېږي. غوري د دوو مادو څخه جوړ شوي دي.

Aldesteron , Cortisone , Cortisol , Steroid
Hormones , Progesterone , Estrogen
Testosterone , Sex Hormones

④ ((body)) وجود د بایل اسید په تولید کې هم د کلسترولو برخې اخیستو ته هم ضرورت لري. بایل اسید د بایل په ترکیب کې په اینه ((Liver)) کې تولیدېږي بیا بایل وړو کولمو ((Small inte)) ته ځي او تجزیه کېږي د بایل اسید په مرسته د وړو کولمو د محتویاتو (حل شوې غذا) څخه ټول غوړ هلته جذبېږي او اینې ته ځي.

⑤ د کلسترولو په وجهه حجرات د انفکشن په مقابل د ځان دفاع کوي.

⑥ د کلسترولو په وجهه هډوکي او عضلات تقویت او توان مندي حاصلوي.

⑦ د کلسترولو بل مهم رول دادی، چې د مغز د حجراتو په غشایی ساختمان کې پوره برخه لري او د جنینو په لوییدو کې هم زیات رول لوبوي.

څرنګه چې تری کلیسرایډ او کلسترول غوړ دي، نو په وینه کې لاینحل او آزاده توګه څرخیدلای نه شي. د بلخوا کلسترول د پروټین سره یو ترکیب (ارتیکل) جوړوي، چې د لیپو پروټین (Lipoprotein) په نامه یادېږي، چې په وینه کې د څرخیدو قابلیت لري او دا ارتیکل په دوه ډوله دی.

① High Density lipoprotein (HDL)
(د زیات غلظت لیپو پروټین)

② Low Density Lipoprotein (LDL)
(د لږ غلظت لیپو پروټین)
دېته بد کلسترول وایي.

سره له دې، چې کلسترول زیاتې فایدې لري

اندازه را ټیټېږي. نباتي غوړي Sterols سټرول لري او سټرول د انسانانو د جهاز هاضمې له خوانه جذبېږي.

کلسترول (Cholesterol)

کلسترول یوه غوړه او حیاتي ماده ده، چې د وینې پواسطه (سره) په ټول بدن کې څرخي او مهم رول او زیاتې وظیفې د کلسترولو په مرسته سرته رسېږي.

① د بدن د ټولو حجراتو په غشایی (Cell Membrane) ساختمان کې پوره ونډه لري، یعنې د حجری غشاد ۲۰٪ پروټینو او ۴۰٪ کلسترانو څخه جوړه شوې ده، همدارنګه د حجراتو او عصبي مزو چارپیره د کوټ په شکل یو پوښ جوړوي، چې په دې صورت کې حجرات د نهریې، حرارت او نورو صدمو څخه ساتي او د هغوی دفاع کوي. همدغسې کلسترول حجراتو ته نرموالی (Fluidity) ورښيي، چې حجراتو ته د انسباط او انقباض خواص (Flexibility) ورکوي. په دې صورت کې حجرات مضبوط او باثباته کېږي او د حوادثو په تعامل کې د دفاع توان مومي.

② د کلسترول څخه بدن د هغو ویتامینو په جوړېدو کې چې په غوړو کې د منحل کیدو قابلیت ولري کار اخلي دا ویتامین عبارت دي له A, D, E او K څخه.

③ بدن (body) د سټروید او (Sex) سکس هورمونو په تولید کې هم د کلسترولو څخه استفاده کوي.

مواد (Nutrients) حجراتو ته نه رسېږي، پس د یو څو دقیقو څخه هغه حجرات مړه کېږي که محل د واقعي د زړه په عضلاتو کې وي هغه ته (Heart Attack) یعنې قلبي حمله او که په مغز کې وي (Stroke) یا مغزي حمله وایي. د ۱۰٪ عمومي کلسترول په کمېدو سره د قلبي شیریانو او مغزي ناروغیو اندازه ۳۰٪ کمېږي. د پورتنیو ذکر شوو ناروغیو عمده علت بد کلسترول (LDL) دي، ځکه LDL د شیریانو په داخل اړخ کې ((تراکم)) کوي یعنې نښلي او هغه تنګ او یا بندوي نو د پته ځکه بد کلسترول وایي.

د LDL کلسترول د ۱٪ په کمېدو سره Cardio-Vascular (Stroke) او ناروغۍ ۲٪ را کمېږي.

HDL کلسترول د دې کلسترولو عمده خواص دادی، چې په شیریانو کې نښتي مواد وباسي او لرې کوي او شیریانو ته پاک و صافوي، نو ځکه د پته ښه کلسترول وایي.

د ۱٪ په اندازه په وینه کې د HDL په کمېدو سره د زړه شیریانو او د مغزي ناروغیو اندازه ۲-۳٪ زیاتېږي.

د عمومي کلسترولو HDL, LHL اندازه او تاثیر یې په جدولو کې وگورئ.

او مخ کې ذکر شوي، نو که د کلسترولو اندازه په وینه کې د خپل حد څخه تجاوز وکړي زیات مهلک مشکلات را منځ ته کوي.

که چېرې د بدو کلسترولو اندازه د خپل حد څخه زیاته او د ښو کلسترول (HDL) اندازه د خپل حد نه کمه شي په تدریج سره د باریکو شیریانو په داخل کې بد کلسترول نښلي یعنې ترسپ تراکم کوي او اتروما (Atheroma) جوړوي، چې د شیریانو دې مشکل ته (Atherosclerosis) وایي.

د ایترو سکلیروز سره د شیریانو حجم تنګ او کله نا کله یې بندولای هم شي چې د دې مشکل د واقع کېدو د ځای په مطابق د (Cardio-Vascular Diseases) کارډیو و سکولار امراض او ستروک (Stroke) منځ ته راځي. یعنې که شیریان په قلب کې بند شي قلبي حمله او که مغز کې وي، نو (Stroke) واقع کېږي.

د اترو سکلیروز په وجهه شیریانو ته تنګېږي او د انسابط قابلیت د لاسه ورکوي. دې سره د وینې فشار لوړېږي، چې دا هم د (Cardio-Vascular) د امراضو او (Stroke) عمده سبب دی.

د شیریانو د بندیدو سره د وینې جریان قطع کېږي، چې په نتیجه کې اکسیجن او غذایی

Charts Of

Total Cholesterol Level		HDL (good Cholesterol) Level	
Less than ۲۰۰ mg/dl	Desirable	Less than ۴۰ mg/dl	High Risk For H. Disease
	Border Line		Less Risk For

۲۰۰-۲۳۹ mg/dl	Risk For H.Disease		۴۰-۵۹ mg/dl	Heart Disease
۲۴۰ mg/dl or more	High Risk For Heart Disease in Stroke		۶۰ mg/dl or more	Desirable

Triglycerides			LDL (Bad Cholesterol)	
Less than ۱۵۰mg/dl	Normal		Less than ۱۰۰mg/dl	Optional
۱۵۰-۱۹۹mg/dl	Border line High		۱۰۰-۱۲۹mg/dl	Near Optional
			۱۳۰-۱۵۹mg/dl	Border line High
۲۰۰-۴۹۹mg/dl	High		۱۶۰-۱۸۹mg/dl	High
۵۰۰mg/dl or more	Very High		۱۹۰mg/dl more	Very High

HDL Total Cholesterol نسبت په زیاتیدو او کمیدو سره د قلبی او مغزی ناروغتیاو خطرات کمېږي او زیاتېږي د مثال په ډول:

$$\frac{HDL}{Total\ Cholesterol} = \frac{1}{4} Desireable$$

$$== == \frac{1}{5} less\ risk\ for\ heart\ disease\ and\ stork$$

$$Less\ than\ \frac{1}{5} High\ Rosk\ For\ HD\ and\ Stroke$$

د کلسترولو منابع:

- ① Lever اینه ۸۰٪ د ضرورت وړ کلسترول پخپله (Lever) اینه تولید وي او په مصرف یې رسوي.
- ② دوهمه منبع د کلسترولو غذا ده کومه، چې موږ یې خورو او ۲۰٪ کلسترول د خوارکي غذاو څخه باید لاس ته راشي.
- کلسترول په زیاته پیمانه په حیواني غوړو او هغه خواړه چې حیواني غوړي ولري پیدا کېږي او هغه په لاندې ډول دي.
- (پنیر، د هګۍ ژېړ، د غوایانو، پسونو، خوږ) او چرګانو د خوړو یعنې د کلسترولو... د غوړو د کلسترولو په مقابل کې ډېر کم دي.

مشبوع او تراسس غوړي په معلومداره توگه د کلسترولو اندازه په وینه کې زیاتوي، چې همدا د کلسترول د زیاتیدو عمده علت گڼل کېږي.
د کلسترول د زیاتیدو علتونه:

- ① هغه علتونه چې ثابت او د کنترول وړ ندي او د کلسترول د زیاتیدو سبب ګرځي دادي:
 - ◆ جنس: د ښځو په نسبت د زیاتو نارینه و د وینې کلسترول لوړېږي.
 - ◆ عمر: نارینه د ۴۵ کلنۍ نه وروسته او ښځې د ۵۵ کلنۍ نه وروسته په دې مشکل مبتلا کېږي که د ښځو د ۴۵ کلنۍ تر مخه حیض بند شي دا هم د کلسترول د زیاتیدو سبب کېږي.
 - ◆ نژاد (Race) تورو نژادونو په نسبت د افریقا، امریکا او هنډین امریکایي زیات کسان د کلسترول په لوړېدو مبتلا کېږي.
 - ② د کنترول وړ سببونه چې د وینې کلسترول زیاتوي.
 - ◆ د غوړو خوړو ډېر خوړل.
 - ◆ د مشبوع غوړو ډېر خوړل د کلسترول د لوړېدو عمده او مخکښ سبب دی.
 - ◆ صحي حالتونه: ډیابیت، چاغوالی، د وینې لوړ فشار او هم Stress یا ذهني فشار
 - ◆ فزیکل غیر فعال ژوند د Exercise نه کول.
 - ◆ زیات وزن
 - ◆ سګریټ څکل یا کښول.

د کلسترول علاج او په طبعي اندازه کې د هغه ساتل:

په وینه کې د کلسترول د اندازې د ساتلو لپاره د ځینو اقداماتو او تدابیرو سرته رسول ډېر ضروري دي.

- A- د هغو خطرناکو فکتورونو کوم، چې د کلسترول په زیاتیدو کې برخه اخلي مخه ونیول شي او هغه فعالیتونه اجرا شي د کومو سره چې کلسترول په خپل حد کې قایم پاتې کېږي او هغه په لاندې ډول دي.
 ۱. د سګریټو پرېښودل.
 ۲. په منظم ډول سره اکسرسایز (سپورټ) کول.
 ۳. په منظم ډول ډاکټر ته تلل او د هغه په هدایاتو باندې عمل کول.
 ۴. د زیات وزن کمول.
 ۵. د صحي غذا خوړل. په خوراک کې تازه مېوه، سبزیجات سبوس داره ډوډۍ د ماهي او چرګانو غوښې چې غوړ او پوستکي ونه لري زیات استعمال شي.
 ۶. د مشبوع غوړو څخه ډډه کول.
 ۷. هغه خواړه کوم چې کلسترول زیات لري لږ و خوړل شي یعنې په ورځ کې هغومره خواړه و خوړل شي، چې د کلسترول اندازه یې د ۳۰۰mg څخه زیاته نه شي. دا اندازه د هغو خلکو لپاره ده د کومو چې بد کلسترول نورمال وي او قلبي مشکلات ونه لري. کوم کسان چې په قلبي ناروغیو

مبتلا او بد کلسترول یې لوړ وي هغوی باید هغومره غذا و خوري چې د کلسترولو اندازه یې په ورځني خوراک کې د 200mg څخه زیاته نه شي.

۸. ټولې هغه ناروغۍ چې د کلسترولو د زیاتیدو سبب کېږي معالجه شي او پاتې مخه ونیول شي د مثال توگه: ډیابیټ، فشار (Stress) چاغي، د وینې لوړ فشار (H.B.P)

۹. د زیاتو مایعاتو بالخصوص د اوبو ځکل (۱۰ گیلان) ډېر ضروري دي.

B-د ډاکټر د هدایت سره د کلسترولو د دواگانو استعمال که ډاکټر یې لازم وگڼي.

د اترو سکروز په وجهه شیریانونه تنگېږي او د انسباط قابلیت د لاسه ورکوي. دې سره د وینې فشار لوړېږي، چې دا هم د Cardio-Vascular د امراضو او Stroke عمده سبب دی. د شیریانو د بندیدو سره د وینې جریان قطع کېږي، چې په نتیجه کې اکسیجن او غذايي مواد (Nutrients) حجراتو ته نه رسېږي. پس د یو څو دقیقو څخه هغه حجرات مړه کېږي که محل د واقعې د زړه په عضلاتو کې وي هغه ته (Heart attack) یعنې قلبي حمله او که په مغز کې وي Stroke یا مغزي حمله وایي.

د ۱۰٪ عمومي کلسترولو په کمیدو سره د قلبي، شیریانو او مغزي ناروغیو اندازه ۳۰٪ کمېږي.

د پورټینو ذکر شوو ناروغیو عمده علت بد کلسترول ((LDL)) دی، ځکه ((LDL)) د شیریانو په داخلي اړخ کې ((تراکم)) کوي یعنې نښلي او هغه تنگ او یا بندوي، نو د یته ځکه کلسترول وایي.

د LDL کلسترول د ۱٪ په کمېدو سره Cardio-Vascular او Stroke ناروغۍ ۲٪ را کمېږي.

HDL کلسترول د دې کلسترولو عمده خواص دادی، چې په شیریانو کې نښتي مواد و باسي او لرې کوي او شیریانونه پاک او صافوي، نو ځکه د یته ښه کلسترول وایي.

د ۱٪ په اندازه په وینه کې د HDL په کمېدو سره د زړه شیریانونه او د مغزي ناروغیو اندازه ۲-۳٪ زیاتېږي. د عمومي کلسترولو HDL، LHL اندازه او تاثیر یې په جدولو کې وگورئ.

بناغلي حافظ الله كاموال سره مرکه

مرکه کوونکی: سمیع الله خاکسار

دی ((اونسکي په ډالی کې)) د چاپ په گانه سمبال شوی.

پوښتنه: ډرامې مو څومره لیکلي او یوازې مو د راډیو لپاره لیکلي او که بل چاته مو هم ورکړي؟

ځواب: په دې اړه باید دومره ووايم چې د ننگرهار ملي راډیو تلویزون څخه چې دوستانو اوریدلي د همت داستان، چغې داستان، دشکر

پوښتنه: که د هرڅه دمخه د مجلې لوستونکو ته ځان معرفي کړي خوښ به شو؟
ځواب: مننه! زما نوم حافظ الله کاموال د عبدالاحد مجددي ځوی په کال ۱۳۶۰ هـ کې د کامې ولسوالۍ د شیرگر په سیمه کې زیږیدلی يم.

پوښتنه: شاعري ته مو څومره وخت کېږي، چې مخه مو ورته کړې که په دې لږه رڼا واچوئ؟
ځواب: ما تقریباً په ۱۳۸۲ هـ ش کې د شاعری په نړۍ قدم ایښی دی. شاعري یو الهي الهام دی. زه د الله تعالی نه په دې ډېر شکر گذاره يم. پوښتنه: تعلیم مو تر کومه حده او چیرته کړی؟

ځواب: تعلیم مې تر دولسم د محمد موسی شفیق په لیسه کې کړی او اوس د اریانا پوهنتون د حقوقو د څانګې د دویم کال محصل يم. پوښتنه: د شعرونو کوم کتاب مو چاپ کړی او که نه؟ که مو چاپ کړی وي څه نوم یې دی؟
ځواب: هو! د شعرونو کتاب لرم، چې نوم یې

ځواب: د کامې د فرهنگي ټولنې مرستیال، د کامې د قومي ټولنې مرستیال، د اباسین راډیو د نشراتو مسئول، د قبایلو د چارو د ریاست مطبوعاتو مسئول او داسې نورې دندې مې مخې ته بولي.

ځواب: ښه شعر کوم شعر ته ویلی شو؟
ځواب: هغه شعر چې ولس ته په کې یو ښه پیغام پروت وي او په زړونو حاکم وي هغه ښه شعر دی.

سوال: په آخر کې که کوم پیغام لرې مهرباني وکړئ؟

ځواب: په آخر کې د ستوري د مجلې قدرمنو کارکوونکو ته او کتونکو ته د زړه د تله مینه او اخلاص ډالۍ کوم او دخپل وطن په آبادۍ کې دې په پوره اخلاص ونډه واخلي او دخپل مور پلار عزت دې وکړي.

د حافظ الله کاموال د شعر بیلگې:
زما دیکو کال اراده ده
که تبلیغیان مې دیار کلي ته لیږینه
په سوال زاري باندي پوهیږي کله
د ښکلو زړه په چا خوږیږي کله
د بپه درد باندي دردیږي کله
ځواني برباد کړه پرې حافظ کاموال
لاسونه مه وروړی راستنېږي کله
بله بیلگه:

دا ښکلي ښکلي دي لونگ د کلي
والله پرې جوړ دی زموږ رنگ د کلي

په نوم ډارمه او د گلا آغا شیرزي د ژوند مستند فلم ما او محمد ظاهر ساپي په گډه لیکلی.

پوښتنه: هغه خپرونې چې ته ورته په راډیو ننگرهار کې کار کوي څه نومونه یې دي؟

ځواب: خپرونې په ننگرهار راډیو کې، راډیو ستاسو په خدمت کې په تلویزیون کې ستاسو کلی، ستاسو دود خپرونې پر مخ بوځم.

پوښتنه: په کامې ولسوالۍ کې مو فرهنگي کارونه څنگه دي؟

ځواب: په لومړي قدم کې ډېر ښه وم خواوس د شخصي اعراضو ښکار شوي.

پوښتنه: په شاعری کې تاسو کوم فورم ته ډېر کار کړی؟

ځواب: هغه څه چې زما مینوال یې خوښوي او د وخت ضرورت وي هغه شاعری، ته کار کوم لکه، غزل، داستان وغیره.

سوال: تر اوسه خو د چا تر انتقاد لاندې نه یې راغلی؟

ځواب: اکثره وخت د توصیف نه انتقاد ته ډېر زړه ښه کوم، ځکه چې انتقاد د اصلاح یوه ښه لاره ده.

سوال: خومره وخت کېږي، چې له ننگرهار راډیو سره کار کوئ؟

ځواب: په ۱۳۸۴ هـ کال کې ننگرهار ملي راډیو ته راغلی يم. د یادونې وړ ده، چې سردار پوپل راسره ډېره همکاري کړې ده.

سوال: د راډیو تر څنگ که نور خپل مصروفیات راته ووايست؟

تشدد او عدم تشدد

مبارز خاږی

له بې ځايه زور او ځواک کارولو ډډه کول
له تاوتریخواليو ځان ژغورل.
د سولې او روغې د سیوري لاندې اوسېدل
په خپله رښته او برخه کې بسیاینه
او پر نورو خلکو نه بلوسېدل

دا د انساني خویونو د ښیښو هغه څو توکي دي، چې په شلمه پېړۍ کې د هند په نیمې وچې کې د گاندهي جی او د پښتنو د ستر لارښود خدای ښلي پاچا خان (خان عبدالغفار خان) له خوا د انګلیس د استعماري ځواک د رټلو په مبارزه کې وکارول شوي.

دغه د تاوتریخوالي، بلوسېدنو او وژنو څخه د ډډه کولو چلند یواځې په شلمه پېړۍ کې نه وه،

چې را مینځه شوي او کارول شوي، بلکې د ځمکې پر مخ لومړی انسان حضرت آدم علیه السلام او حواد ځوی (هابیل) له خوا د نه تاوتریخوالي او نه بلوسیدنې غوره خویونو پر سر د خپل سربښندنو او د خپل ژوند ښلولو د پېښې کیسه به هم هر چا لوستلې یا د هر چا تر غوږونو رسېدلې وي.

د رښتیاو پرویلو ټینګار او له تاوتریخواليو نه ډډه کول چال چلند لا د نوح علیه السلام په ټول ژوند کې هم پلي شوي دي، یعنې د انساني ټولنې دوم بابا، چې نوح علیه السلام نومېږي هم څه کم زر کاله خپل ولس ته له زور زیاتي نه پرته او په سوله ایزه توګه یوه خبره کوله، چې ((خدای یو دی او نوح یې استازی دی))

نوح علیه السلام په دې څه کم زور کلونو کې که هر څو مړه خپل ولس له خوا ووهل شو، ورټل شو او وځورل شو، خو له خپله هوډه وانه وخت، تل به یې په سوله ایزه توګه خپل پیغام اړاوه. له چانه به یې که هر څو مړه کنځلې اړېدلې هم مخ نه اړاوه، او هیچاته به یې د تشدد په ژبه او

کړې نه غبرگون نه ښوده.

له حضرت نوح علیه السلام نه وروسته د تاریخ د اسنادو پر مخ ((بودا)) دی، چې د ځمکې پر مخ یې دنه تاوتریخوالي غوره انساني پیغام لا خپلو پلویانو او لارویانو ته په ځلانده ټکیو کې وړاندې کړی دی. په همدې توګه په ابراهیمي ملت کې نه یواځې دا چې په خپله ابراهیم علیه السلام د نمرود په وړاندې خپله بلنه په سوله ایزه توګه اورولی، چې له هغه وروسته موسی علیه السلام هم د فرعون په دربار کې خپله بلنه په سوله ایزه توګه وړاندې کړې ده.

له حضرت موسی علیه السلام نه وروسته بیا حضرت عیسی السلام هم د ځمکې پر مخ د ژوند تر وروستني شیبې پورې د نه تاوتریخوالي او نه زور زیاتي پر غوره شوې لارې یون لړلی او له خپلو پلویانو څخه یې غوښتني دي چې:

((که چا په خپېره د مخ پر یوه خوا ووهلی، د مخ بله خوا هم ورته واړوه، خو چې تر یخ غبرګون ونه نیسې))

د همدې غوره انساني خوی له مخې وه، چې حضرت عیسی علیه السلام او د هغوی ملګریو تر صلیبه پورې هم کوم تر یخ غبرګون ونه ښوده، مګر خپله ناره یې چې ((خدا یو دی او عیسی یې استازی دی)) په لوړ آواز له خولې ویستله.

د حضرت نوح، حضرت موسی، حضرت عیسی علیه السلام او بودا د زمانې د زور او ځواک د خاوندانو هرې کړنې ته په پام کې څوک هر څومره د لږې پوهې خاوند وي بیا هم دې باور ته رسیدلی شي چې:

((د ځواکمنو زورواکانو په مخه کې یواځې د نه تاوتریخوالي لپاره ده، چې سړی تر خپلې موخې پورې رسولی شي، د نمرود په مخه کې د حضرت ابراهیم علیه السلام ودریدنې یواځې په سوله ایزه توګه او د نه تاوتریخوالي له لپارې د حق او رښتیا د ویلو په ملاتړ ټینګار ښودل او بس))

دغه لړۍ لا تر ننه پورې پای ته نه ده رسېدلې پرله پسې غزیدلې وده یې کړې او د سیمې د ولسونو په منځ کې، چې کله هم کوم رښتینې لاره ښوونکی راغلی د هغه له خوا د نیا ومنی. د نه بلوسیدنو، د نه تاوتریخوالي او په رښتیا و باندې د ټینګار پیغام د انساني ټولنې د ژوند د ښیګڼو په توګه اورول شوی دی.

د مثال په توګه که چېرې موږ د رښتینو انسانانو په ډله کې د حضرت محمد صلی الله علیه و آله وسلم ژوند او مبارزو ته د قرآن کریم د سپیڅلو آیاتونو په رڼا کې ځیر شوو و به پوهېږو، چې د هغوی په لپار ښوونو کې د وحې د پیل له ورځې څخه بیا د مدینې منورې په لور د هجرت او په مدینه کې تر میشتیدلو پورې څو چې دیو

غښتلي دفاعي سنگر څښتن شو، يواځې په دې وينا ټينگار شوی، چې ((خدای یو دی او محمد یې استازی دی))

نور نو تر مدينې پورې د دښمن په وړاندې د تريخ غبرگون د نه ښودلو پر دريځ باندې کلکه ودریدنه پایښت موندلی، خو چې کله په مدينه منوره کې د اسلام د دين پيغمبر لپاره غښتلی دفاعي سنگر را مينځته شو د دفاع سره يو ځای د قتال امر هم راغی.

په دې توگه حضرت محمد صلی الله عليه و السلام د ژوند په دوه برخو کې يعنې له وحې نه رومي او له وحې نه په ورستو مهالونو کې تر مدينې د ميشتيدنې پورې لاله بودا او حضرت عیسی عليه السلام نه هم ډېر زیات پر نه تاوتريخوالي ټينگار ښودل شوی دی، يعنې ټولو هغو مؤمنينو، چې د اسلام د دين د غوره کولو په تور نيولی شوي، تړل شوي، ځورول شوي او وژل شوي وو، يواځې يوه خبره کوله چې ((خدای یو دی او محمد یې استازی دی))

له دې پرته د هغوی لخوا بل کوم دفاعي غبرگون نه دی ښودل شوی. دا ځکه چې هغوی ته نه يواځې د نه تاوتريخوالي امر شوی و، چې د زور او ځواک له کارولو هم ډډه کولو دنده ورپه غاړه اچول شوې وه.

ددې خبرې يو دليل دا هم کيدلی شي، چې په هاغه مهال کې هغوی د دې جوگه نه وو، خود قريشو په مخه کې د تريخ غبرگون په ښودلو د ځان ژغورلو سره يوځای د اسلام د دين او شريعت په پلي کولو کې هم بريالي شي. دا او د داسې نورو لاملونو له مخې وه، چې د اسلام د دين منونکيو ته د نه مقاتلې او نه دفاع امر راغلی و.

خو چې کله د شريعت د خپرولو سره يوځای مومنين د ځان ساتلو د دفاع کولو او دنياو من غبرگون ښودلو جوگه شول، بيا د فاع او مقاتلې امر هم راغلی، خو چې اسلامي ټولنه د دفاع او مقاتلې له ليارې لا پسې غښتلي او په نړۍ کې د نورو ملتونو سره سياله شي.

د تشدد او عدم تشدد د دغو او داسې نورو تاريخي پېښو په پام کې لرلو سره او بيا د شلمې پېړۍ تر نيمايي پورې، چې د هند پر ټوله نيمه وچه کې د انگليس استعماري ټولنه لا ديو ستر ځواک په څېر ځواکمنه وه او کولای شول د سيمې په هره څڼه کې هر مخالفت خوځښت په ډېره اسانه توگه وځبي او له منځه يوسي د داسې نمرودي او فرعوني ځواک په غېږه کې وه، چې يواځې په هماغه ابراهيمي او موسوي هوډ سره کيدلی شو د نوي ژوند، نوي پړاو ته د رسېدلو لپاره لکه څرنگه چې د لوی خدای ﷻ د کونيه وو چارو په تکوينيه اراده کې ځليدلې ده د نه تاوتريخوالي ((عدم تشدد)) لپاره غوره شوې وای.

لکه چې په هماغه توگه هم د گاندهي جي او د باچا خان له خوا ولس ته د ښيرازه، آزاده او خپلواکه ژوند په لور د تگ لپاره يواځې پر همدې ټکي ټينگار وشو چې:

((موږ نه غواړو ځوک ووژنو، او دا هم نه غواړو، چې ځوک دې موږ ووژني دا هېواد زموږ

هېواد دی بهرني غاصبان دې ووځي))

دغه شعاري غوښتنه کټ مټ لکه هماغه شعار گڼل کېږي، کوم چې د حضرت محمد صلی

الله علیه وسلم پلویانو به کافرو قریشو ته ویلې چې:

((خدای یو دی او محمد یې استازی دی. موږ نه غواړو څوک ووژنو او دا هم نه غواړو، چې موږ دې څوک ووژني))

مگر د قریشو لخوا دغه انسانان د تريخو غبرگونونو سره مخامخ او د تشدد له مخې په شديده جزا چې وژل دي مجازت شول.

وگورئ د ((هابیل)) او د ((قابیل)) له زمانې نه را په دېخوا د کړنو دوه خویونه لا تر اوسه پورې په واکمنه توگه په چلند کې پاتې دي د ((هابیل)) او د ((قابیل)) کیسه په کتابونو کې داسې راغلې ده: ((کله چې په لومړي ځل د آدم او حوا له پښته دوه تنه غبرگوني ماشومان وزیر بدل یو یې هلک و چې ((قابیل)) او بل یې جلی. وه چې ((اقلیما)) ونومیده.

په دوی پسې بیا دوه تنه غبرگوني ماشومان وزیر بدل، چې یو یې هلک و ((هابیل)) او بل یې جلی. وه چې ((لیودا)) ونومیده، کله چې دغه دواړې غبرگونې ډلې د ځوانۍ د منگ کچې ته ورسیدلې د آدم علیه السلام له خوا ((اقلیما)) د ((هابیل)) او ((لیودا)) د ((قابیل)) سره کوژده شول، دا چې ((اقلیما)) ډېره ښکلې وه، نو له دې لامله ((قابیل)) له خپلې خور ((اقلیما)) سره د ((هابیل)) د واده خبره ونه منله. آدم علیه السلام دواړو وروڼو ته وویل: چې لوی خدای ته قرباني وړاندې کړئ. د هر چا قرباني چې د لوی خدای له لورې ومنله شوه هماغه دې له ((اقلیمې)) سره واده وکړي. لوی خدای د ((هابیل)) قرباني ومنله، خو ((قابیل)) بیا هم قانع نه شو د تاو تريخوالي لاره یې ونیوله او ((هابیل)) یې سره له دې، چې هیڅکله هم کوم تريخ غبرگون نه و ښودلی و واژه او په دې توگه ((قابیل)) له خپلې خور ((اقلیمې)) سره واده وکړ.

له دغې ورځې نه را په دېخوا په انساني ټولنه کې دوه متضاده کړنیزه خویونه دود شول. یو ((تشدد)) او بل ((عدم تشدد)) د عدم تشدد پلویان سوله، روغه او انصاف غواړي، خود تشدد پلویان تل د زور، ځواک، ناخوالو، تريخ غبرگون او د ناندولو دریځونو په غوره کولو سره خپلې غوښتنې پلي کوي او څه، چې د دود، دستور، قانون او انصاف له مخې نه شي تر لاسه کولی هغه د زور او ځواک له لارې لاسته راوړي.

د سولي، روغې، انصاف او نیاومۍ په پلوي د لوی خدای داستازيو له خوا هلې ځلې او ليار ښوونې شوي، خود تشدد، بې انصافی، ناروا بلوسیدنو او ځورونو په پلوي یواځې هماغه شیطاني ځواکونو هلې ځلې کړي، چې نومونه یې لا د انساني نړۍ د تاریخ په پاڼو کې تر اوسه پورې په پرله پسې توگه لیکل کېږي. داسې هرکله پېښه شوې چې د تشدد پلویانو په زور او ناروا توگه د بل چا شتمنۍ غصب کړې، خود حق او عدالت پلویانو بیا د خپلو حقوقو په لاسته راوړلو کې د عدم تشدد له لارې پر غاصبانو برې موندلې دي.

وگورئ په کعبه کې شیطاني بتانو د زور او تشدد له لارې ځای نیولی و، خو کله چې مکه معظمه د عدم تشدد د غوره شوي کړنلو له مخې فتحه شوه، بیا نو بتان هم د کعبې شریفې له

انگړې څخه بهر وغورځول شول او مات شول.

د کعبې د بتانو د ماتولو له پېښې نه لا ډېر پخوا د نیل په رود کې د موسی علیه السلام او د فرعونې ځواک د پېښې پایلې وښودله، کله چې فرعون د تشدد د ښودلو په هوډ په موسی علیه السلام پسې، چې د نه تشدد او نه تاوتریخوالي د ښودلو په موخه له مصره د سینا په لورې په تېښته وتلی و ورغی د نیل په رود کې د موسی د سولې روغې او نه تاوتریخوالي غورځنگ د زمانې د تشدد او تاوتریخوالي پر ستر جگړه مار فرعونې ځواک بری وموند.

په همدې توگه د ابراهیم علیه السلام او د نمرود اور په کیسه کې هم د عدم تشدد بې وزلې انسان د تشدد پر ستر ځواک بریالی شوی دی. وگورئ د نوح علیه السلام د ژوند په کیسه کې هم څنگه چې هغوی د سولې روغې او عدم تشدد په پلوی پر یوه خبره ټینگار دلورد چې: ((خدای یو دی او نوح یې استازی دی)) پر هغو ډلو تپلو چې د زور، ځواک او تشدد د پلویان وو او د نوح علیه السلام پر وینا یې باور نه کاوه، د طوفان له څپو بریالي ووتل یعنې: په طوفان کې هغه کسان چې د تشدد پلویان وو تباہ شول، خو د عدم تشدد پلویانو وکولی شول د نوح علیه السلام سره یوځای له طوفانه وژغوري.

په دې توگه په ډاگه ویلی شو، چې په شلمه پېړۍ کې د گاندهي جی او د باچا خان غورځنگ یو سوله ایزه، حق غوښتونکی، خپلواکه او د عدم تشدد غورځنگ و دا او داسې نور غور ځنگونه لکه چې مو و لوستل هرکله او په هرځای کې دلوی خدای له لورې د منښت کچې ته رسېدلي او د بری د لور څلې خاوند شوې هم دي. په دې لاره کې گاندهي جی د هند د نیمې وچې د ټولو ولسونو د یو ستر لارښود په څېر چې لاتر اوسه پورې د یو سپیڅلي انسان په توگه لمانځل کېږي دلما نځلو حق هم وموند.

دا ځکه چې د هغوی د عدم تشدد د غورځنگ د بري تر څلې ورسید. انگریزان له هنده ووتل او هند دیوه ستر هېواد په توگه د ځمکې پر مخ وځلېد. نور نو پر هند باندي نه انگریزان واکمن دي او نه هم بیا د هند ولس د انگریزانو واکمني ته غاړه ږدي.

د باچا خان د عدم تشدد د غورځنگ په هلو ځلو کې، چې لاتر اوسه پورې په سیمه کې د بری تر څلې نه دی رسیدلی او له پښتون ولس څخه ملت نه دی جوړ شوی، څه د ناهیلۍ خبره نه شته، ځکه چې یو خو په دې لپاره کې لا هم هلې ځلې روانې دي او بل دا چې د تاریخ په اوږدو کې هم هرکله د ولس جوړونې، پالنې او روزنې غورځنگونه سل په سلو کې نه دي بریالي شوي. د مثال په توگه ورگورئ موسی علیه السلام چې هلې ځلې یې لا د لوی خدای پر سما سمو وحيو او لارښوونو پرله پسې پلي کیدلې د فرعون له مړینې توب نه د آزادۍ او د نیل له رود څخه د پورې وتنې له بریالي گامونو د وچتولو څخه پرته د بل کوم ستر گام په پورته کولو نه دی بریالی شوی او د قرآن کریم د آیاتونو په شهادت په فلسطین کې د ((اریحا)) یاد ((اریشو)) د ښار په نیولو

غزل

عمر دراز مروت

له ستا سپینې خولې چې ولې دا ترخې راوځي
گنې چینې نه خواکثر او به رنې راوځي

له شریسندو توقع د امن هسې کوي
بلاله کوم لور چې راځي نوله تیارې راوځي

د زړه دننه حال یې مه غواړه چې څوک دیاڅه
په ظاهره خو هو بهو دا فرېنتې راوځي

ته په ترڅو زموږ د وینو په خرچ ژوند تیروي
زموږ له چم نه به تر کومه جنازې راوځي

غل خو معلوم دی چې له کومه له ځای راغلی
گورو چې مل یې اوس له کومې دورازې راوځي

چې سترگې ټیټې کړې او وځاندي او ژغ ونکړي
له دې ادانه جانان ډېرې کیسې راوځي

د دې گرانېست به وي کوم حد عمر دراز مروت ته
په هر تکلیف کې مې له خولې ژغ دادې راوځي

کې هم د نبي اسراييلو له خوا له ملاتړه بې
برخې پاتې شوی و.

یعنې موسی علیه السلام په خپل
ژوند کې د خپل ولس لپاره دیو آزاد او
خپلواک هېواد د گټلو او جوړولو په کار
کې ماتې خوړلې، خود هغوی ځای
نیونکې و، چې پوره څلوېښت کاله
وروسته د خپل قوم په مرسته د ((اریحا))
یاد ((اریشو)) د ښار په لاندې کولو او
نیولو په سیمه کې د آزاد او خپلواک
هېواد په څښتن کیدلو سره جوخت له بني
اسراييلو نه دیو غښتلي ملت په جوړولو
کې بریالي شول.

دا چې هره هڅه کوم، چې د ولس د
جوړونې، پالنې او روزنې په موخه را
مینځته شوي وي، اړوند بري تر ځلي
رسیدلی شي، خو چې همغه هلې ځلې لا
پسې پابښت و مومي.

دا ځکه چې د هلو ځلو د لړۍ پابښت،
چې اړوند تر موخې د منزل لاندونکی
لامل دی باورونه غښتلي کوي، هوډونه د
بري تر ځلي رسوي د هېوادوالو د منښت
کچې ته له پیله تر پایه زیاتوالی ښیي د
ولس په ژوند کې یو ښه سیاله، بنسټیزه
بدلونکی او ختون را منځته کوي او په
پایله کې د ولس د ژوند کاروان ته د
سولې، روغې، نیکمرغۍ، هوساینې او
دنیا ومنۍ په واټونو کې د بریالي گامونو
په وچتولو کې پابښت لرونکی هوډ وربښي.

په دغو منل شویو او دود شویو لپارو کې د باچا خان د نه تاوتریخوالي غوره شوی هوډ د حق
غوښتونکیو د کاروان د هلو ځلو غورځنگ د پابښت زړې به نن دی که سبا په سیمه کې بیا را

زرغون شي او ديو بڼكلي پسرلي په خوږه هوا کې به گلان وسپري.
بلبلې او توتیان به ديو موتي او خپلواک ولس د آزادۍ د نغمو او ترانو د خوږو آوازنگود
خپراوې په موخه ډلې ډلې راشي او د سيمې د هسک په لمنو کې به هرې خواته په الوتلو د نړۍ
والو غوږونو ته د ولس د نه تاوتریخوالي د پلويانو د بري د ترانو خوږې انگازې ورسوي د هغې
ورځې په هیله !!!

مباز((خاپی))

بُن، جرمني

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library